

POLLI TA PELLO, BI EUSKALDUN BIKAIN DA ZINTZOEN KONDAIRA

(Jarraipena)

VIII

Nola erotzat daukaten gizon batek egi asko esan, eta beste asko zintzo isiltzen ditun.

Pello, odola burura iyo zitzayolako. korderik gabe gelditu zan len-bizi; gerogeago izugarrizko ametsaldi bat zeukala arkitu zan: bularpea estutu bazitzayon bezela, eziñ asnas arturik zegon: bere ama maitea aurrean zeukan begiraka; aldamenean zeuden gizon batzuek lapurtzat artuta lotsatu, ta gero gaiztoteği batera bialdu nai zuten: orduan ama gaişoa, bere seme kutuna aiñ ondo berak azi izan-t-zuna, lapur bat zala ikusirik, lotsez txorabiatu ta karraşi mingarri bat egiñaz, illa bezela erori zan.

¡Ene amatxo maitea! esan nayez Pellok, arrenganatzeko indar egin-t-zun; bularretako esturasuna kendu zitzayon, eta lasaigo asnas artuaz esnatu zan.....

Izardi otzez betea zegon: ¿nun nago? galdetu zun; begiak irikita, bere gelako oyeañ etzinda zegola ikusi zun; eta aldameneko geletan norbait zebilela oartuaz, indartsu ¿zein dabill or? deitu zun. Pello deadarka asi zala neskamea oartu zanean, negarrez, malkoak zerizki-yola etorri zitzayon.

—¿Zergatik zaude negarrez? ¿zer gertatzen da? ziyon Pellok mirabeari.

¡Ene! ez dakizu zuk, nagusiya izan arren, da ¿nola nai dezu nik jakitea? emen lau gizon daude, bat sendagillea da, ta berak esan didanez, zu kordera etorri zerala adirazi bear diyot.

Orduan gogoan erori zan Pello: zerbait igarri zun, eta neskameari ezer ez adiraztengatik «zuaz, ta neregandu naizela esayozu» erantzun-t-ziyon.

Sartu zan sendagillea; arpegira begiratu, eta esku-ukabilletik artuaz, tupoltzkiya artu ziyon eta uste zun baño gaitz gutxigo Pellok zeukala esanez, sendagai batzuek bear zitula adirazi ziyon.

—Esturasun auñdi bat euki dezu, eta barau zeudelako ez dizu uste nun ainbeste gaitz egin, Pello.

—¿Ze gaitz eman bearko zidan bestela?

—Ondo jana egon baziñan, burua galduko zendun noski, ta bi-ziya ere bai: ondo zaude orain; da biyotza lasaitu arte geldi ta išillik egon bear dezu, eta bialtzen dizkizudan sendagayak, dakarzkizuten garayetan artu ditzazu.

—¿Eta ezin jeki al neike? ondo nagola dirudit.

—Ezin zinezke jeki: biyar goizean goiz etorriko naiz berriz, eta orduan obetogo egon ezkeroz, utziko dizut.

—Ondo dago; enaiz jekiko, ta eskerrik asko.

Ta Pello išillik gelditu zanean, sendagillea irten-t-zan, eta an itxoi-ten zeuden gizonakin išilka-mišilka itzezin ezkeroz, bera ta besteak ere alderatu ziran.

Egun neketsu artan, etzan inñortxo etxean lasai egon: nagusi ta jabea gaišo ta erri-zai batez gordea: etzekiten morroyak zer egin, neskameak ere ez; eskerrak, Patxi, etxeakoandreaken laguntzez arrosamar zebillena, nagusizat jarri zala.

Miren ere gaišo zegola jakin-t-zun bertan, arregana juan, da bere osasuna nola zijuan galdezka, zer egin bear-t-zun jakin naya adirazi ziyon: etxeakoandreak beraien gaišotasunak iraun arte nagusiyaren ordezkotzat jarri zedilla erantzun-t-ziyon: Patxik pozez aitu zun olako berri zoriongille au, ta mentsu ta arrosko saltegiara jetxi zan.

Patxiri jetxi bezin lašter, goiko berriak galdetu zizkiyoi en etxeo andreak ainbeste begiramen zeuzkiyonari bezela; laster Patxik erantzun eta esan-t-ziyon:

«Naigabe aundi bat etorri zaigu: negarrez auldua dagola etxeo andreak esan didanez, nagusiya erotuta dago; sendagille bati deitu bear izan-t-zayo eta onek eta erriko erabakille Jaunak diyotenez, ain otzarkakiro nagusiya erotu dalako, gizon indartsu bat zaitzat jarri bear izan diyote.»

¿Eta etxeoandrea ikaratuta egongo da noski? galdetu ziyoten.

«¡Gaiñoa! ziyon Patxik; atzotik gaurdaño eunka urteak igaro zaizkiyola dirudi! aĩn ederra, sendo ta galanta zan, da amon makal da itxusi bat egiñik dago! ¿Zeñek alakorik gertatu bear zitzayola usteko zun? Ta..... esan dit, oraindaño bezela zuen zai egon neikela, eta emendik aurrera nere eskuetan saltegiko artu emanak uzten ditula.»

Langille guztiak erruki ta naigabetuak beren lanetara juan-t-ziran; zetozen erosle guztiyai, aitu zutena, esaten-t-ziyen; eta Pello giñaisoa erotua zegola. laster erri guztiko baztarretara zabaldu zan.

Urrengo eguna eldu zanerako, Mendozatar guztiak gure Pelloren gaitza bazekiten; sendagille, erabakille ta auzilariyak ere bai; ta arri-turik ustez, bañan atzegiñik, Pellohengana esandako orduan eldu ziran.

Pello, sendagillearen iritziz, ondozegon; lasai ta etsiya zirudin eta itzegin zezaken: orregatik jeki ta jantzi ezkeroz, erabakillea zegon gelara iragan-t-zan.

Erdiyan erabakillea eta aldamenetan bi auzilari eserita zeuden: Pello, erabakille aurrean eseri zan, bere atzean zai bat txutik zeukala; eskubi aldean alki bat zegon; alki au Mirentzat zan, da laster Miren eldu-ta burua pizkabat makurtuaz agur egiñik, Pelloren ondoan eseri zan.

Pello, makur lurrari begira zegon; Mirenek arro samar zirudin; eta guztik išil-işillik zeuden. Erabakille jaunak, lenbizi itzegiñik, ango išiltasuna kendu zun.

—Nekezko bear batek nakar, ziyon erabakilleak; etxe ontako andreak, bere senarrak diru asko kendu izan nai dizkiyola esan, da galpen oyek eragozteko bidea eskatu dit: biyok, Pello ta Miren, izen onekoak oraindaño izan, da adirazi zerate; orregatik biyok gaiño zau-detelako, eta salatiya, nere ustez, benetakoa izango ez dalakoan, emen, zuen etxean bertan, gauz au erabaki nai nuke: ortarako, egiya, Jaunaren izenean eskatzen dizutet.

¿Zuk, Miren, lengo egunean esan-t-zidazun guztiya egizkoa dala diyozu?

—Bai, egizkoa da.

—Ta zuk, Pello, zer diyozu?

—Lenbizi, nere emazteak salatu zizuna, jakin nai nukela.

—Berak diyonez, paperik gabe etorri zitzaizun bati, esan nai izan-t-zizun guztiya sinistuaz, eta zor diyozulakoan, emazteak nai gabe, diru asko eman diyozu.

—Eta paperetan ezarri ez dan gauzik eziñ al liteke sinistu?

—Dakirazle artean ikusi edo aitzen dana, bai; bañan besterik ez.

—Eta zenbat dakirazle artean aitu zendun nere emazteak diyona?

—Bakarrik etorri zitzaidanez, ezin dakirazierik izan ziteken.

—Orduan ez diyozu nere emazteari siñistu bear.

—Bañan onuntz ekarriazi nann ezkeru, zerekiñ esan duna egirazteko eran bat eukiko du.

—¿Paperen bat noski?

—Bai, Mirenek erantzun-t-ziyon; nere aitaren etxea eun da amar milla peson salduta, irurogei ta amabost bakarrik ekarri dituzu.

—Itxoiten badidazute pizkabat, papertxo bat ekarriko det nik (Eta altxa ta bere gelara juanez paper bat eskuetan zekarrela eldu zan). Ira-kurri dezazu, erabakille Jauna, eta or zer diyon esaidazu.

. . . . .

—Egiyaz, paper onek, auzilari zintzo batzuen ziazkuaz egirazuak, irurogei ta amabost milla peson etxea saldu zala diyon.

—Ta neri, eun-da amar millan saldu zala, ondo jakin lezakenak esan dit.

—¿Zeñek, ziyon Pellok.

—Juanen emazteak.

—Emakumien itzak..... ura, zu bezela, burutik egiña egongo zan noski.

—Eta zuk zerorrek ere oriñen esan-t-zidazun.

—¿Nik? ¡alajaña! nik esan dizkizudan gauzak sinistu izan bazizkidazun, etziñan erabakille billa alperrik juango: ¿ze paperetan dago nik esan nizuna?

—¿Zeñek zuri siñistu, egun oyetan erotua dirudizula?

—Arrigarriya da orain gertatzen dana: esaidazu, erabakille Jauna, ¿zein da txorogoa, ero bati sinisten diyona, edo eroa bera?

—Gauz onen gañean Juanen emazteari galdetuko diyot: orain beste gauz bat galdetu nai dizut: ¿zertarako zeuzkazun gordeta, eundik biz, ateratako diruak? ¿norbaiti emateko?

—Edo irabazten nuna jakiteko: ¿norkjakin zezaken? paperetan ezarrita balegoke.....

Erabakilleak, ezin Pellori zuzenka ezer atera litzayokela ikusirik, zearka eragin nai izan-t-ziyon.

—Ai zazu, Pello; zure aitagarrebak, eriyotzako orduan, lapur bat izan-t-zala esan, da lapurretak ordaintzeko aginduko balizu ¿zer egin-go zenduke?

—Olako gauz atzekabe bat entzute utsak ere miñ ematen dit, jauna: eta ala gertatuko balitzait, arren suya izanez lotsatu eneiken, eni-yoke sinistuko: dakirazle aurrean esango balit eta sinistu bear baniyo, betiko iñillik euki izango nuke..... nere alaben aitona, nere emaztearen aita, nere aitagarreba beñere lapurtzat iñork artu ez dezan.....: oraindik geyago; iñoiz txoratuta olako gauzen bat bateonbati esan izan baniyon, betiko madarikatua, Patxi zanaren gorroto ta Jaungoikoaren asarrearen bildurrez ibilliko nitzake..... eta legez ta bidez, ainbeste gaitz eta geyago ere, biyotz gabe ta zorigaiztoan jayoa nitzalako etorri litzaizkidake. Eta aun Jaungoikoak, bear bada, olako bati bialdu dezayola!

Karrañi bat aitu zan. Pello ain sutsu ta zintzo itzegiten ari zala, Miren, alde batetik lotsatua eta azkenean Pelloren itzaldiyan aitatutako madariz, biyotz gogorrekoa izan arren, larritu zan: arren madariya, bere aitaren gorrotoa ta Jaungoikoaren asarrea ere beregan zetozkiyola ustez bildurto ta txorabiatu zan, eta oju zatar ura egifñez lurrera erori zitzaizen.

Gertaera mingarri arrek, ango gizon guztiak larritu erazi zitun: Pello bera, emaztea aiñ larritua ikusirik, errukitu zan; da iñor baño lenago altxa ta bere beso indartsuz jaso zun, malkoak zerizkiyola bere gogortasuna zirudiyonez damutuaz.

Miren oyera eraman, lazandu eta bereganatu zala ikusi zutenean, guztiyak alderatu nayeiz ta noiz berriro alkatu zitezkeneko zalantzan, sendagillearen iritziya jakin nai izan-t-zuten; arri deitu, ta berak adierazten-t-ziyen garayan alkartzeko asmoan, lagun zar da adiskide mai-teak baziran bezela agurtu ta alderatu ziran; ez ordea erabakilleak asarre ñamar Pellori lenago esan gabe:

—Gogorregi itzegin dezu; Pello; ta esan diyozunagatik emaztea gaiso jartzea gertatu liteke.

—«Gizona dabill, da Jaunak darabill» erabakille Jauna: oker dabilenarentzat ez dira egiyak atzegin etortzen, eta ala ere, bear bada esau bear dira: zu zerorrek ori bera eskatu diguzu; eta ez det uste, orain etorri zaigun naigabe au, neregatik gureganatu litekela.

—Zure erantzupenak, Pello, gizon zintzo ta mentsu batenak dira, ta zutzaz esaten danak arrituta nauka.

—¿Zer diyote, bada, nitzaz?

—Enizuke esan nai.

—¿Ain lotsagarri edo txarra dirudizu nitzaz esaten dutena?

—Zerbait burutik egiña zaudela, diyote: eta benetan esan nezai-zuke ez dirudizula.

—¡Ene Jainkoa! zoriyaiztoko iritzi ori zerek lekarkidake?

—Ez dakit; bañan erri guztiyan ori diyote; etzaitetz ordea orre-gatik larritu: orain esaten dana, biyar ukatuko da noski: olašen gizo-nen artean beti gertatu oi da.

—Jaunak ala nai dezala!

—Eta alkar agurtu, ta Pello etxean gelditurik, erabakillea eta bere lagunak juan-t-ziran. ¿Noiz arte?

Errukigarri zegon gure Pello gisaisoa: naigabez betea, gaiso ta laguntza bear-t-zunean erotzat artu zuten! ¿zeñ, ero zegola igarri ezker, etorri naiko zitzayon? ¿zeñek lagunduko zion? «¡Ene Jaun-goiko maitea! auzpez lurrean jarrita, zion. Au bai mingarriya izango litzaidakela! ñni eroa? ¿noiztik? ¿zer egin det nitzaz olakorik esateko? Eta zintzo nagola esan da ere ¿zeñek sinistuko dit?

Apaizari deitzea bururatu zitzayon, eta deitu erazi zion.

Urrengo goizean an zeukan apaiz Jaun errukitsu ura: lengo egu-neko arratsaldean eziñ etorririk, lenbailen juango zitzayola erantzun erazi zion eta goizean goiz eta benetan laguntzeko asmuz betea zertorkiyon.

—¿Zer nai dezu, Pello; juan da bereala galdetu zion.

—¿Zer nai izango det, Apaiz Jauna, ainbeste naigabez beteta na-gonean? biyotz errukitsu bat, sinistu lezaidaken lagun bat arkitu!

—Ara ni emen, esaidazu nai dezun guztiya.

Pello gisaisoak, apaizarekiñ itzegin-t-zun ezkeroz gertatutako gauz guztiyak garbi ta laburtxo esan-t-zizkiyon, eta azkenean erabakilleak esan-t-ziyona ere bai, eta atzegin pizka baten billa larri-larri apaizari galdetu zion:

—Eta zuk ere, erotuta nagola aitu al dezu?

—Bai, Pello; neri ere esan ditet; bañan ez det sinistu, ukatu det.

—Eskerrik asko; zuk, zintzo nagola esan ezker, sinistuko dizute eta gezur ori laster zuzenduko da.

—Bai, Pello, zuzenduko degu; ez ordea zuk uste dezun beziñ azkar: ibai bat aundituta datorrenean, ez da erreñ arren ur indartsuak bat batean gelditu eraztea; piñinka, gaur arri bat, biyar beste bat jarrita, bai: ezerk borñsaz (1) eziñ asko iraun dun ezker (*Nihil violentum durabile*) esaten danez, ibayak laster indarrak galduko ditu ta

(1) Bortza=violencia.

orduan urzearle (1) bat ibayari jarriko diyogu, eta ala, nai degun aldera urak bialduko ditugu: neregan gauz ori utzi ezazu, eta erriko berriketak al dan lenena zuzenduko ditut.

—Eta olako gezurrak nundik sortu litezkela dirudizu?

—Nundik, nundik.....! zure etsayen biyotzetatik: ¿zeñekiñ asarre ibilli zera? ¿zeñi bein edo bein gaitzen bat egin diyozun baialdakizu?

—Ez det uste, Apaiz Jauna; ta nere emaztea ez bada, ez dakit zeñi etsaitzat euki nezaken.

—Garbi, gizonen artean dagokigunez, itzezin dezagun: zure emaztea ederra da, ta kaškariña; emakume gošoillanda batek bere inguruan gizon ĩxoĩxolo asko daramazki, eta laguntzat dauzka: arren lagun guztiak zure etsayak izan litezke: oyetako batzuek naikoak dirudizkit zuri gaitz egiteko.

—Nere emaztea, bai, kaškarintzat neukan; bañan ainbesteraño zanik enekin: įjakin izan banun! makilka, bar bazan, zuzenduko nun.

—«Alperrik dezu makiltzen, ez bada berez biurtzen»: ta apaiza naizenez nik arri itzegitea naiko zenduke?

—Bai, alajaña! zuaz; ĩxorakeriak utzita zintzotu dedilla, Jaunaren orde z esayozu; bestela, etxea ondatu, ta gu guztion izena kutsutuko dula, ta alperrik, adiraziyozu.

—Bear dan bezela, nere ustez, egingo det ori; ta oraintxen bertan, zure emaztea etxean balegoke.

—Ez det uste aterako zanik: atzo ĩxit mindu ta gaišotu zan, da jeki arren, etxean egon bearko du.

—Itxoin zaidazu pizka bat.

Eta alĩxata bi ĩxalo joaz, zetorkiyon neskame bati etzekoandrea bere gelan ote zegon galdetu ziyon apaizak: neskameak ezetz eta nun egon ziteken ere etzekila erantzun-t-ziyon, eta berriz Pellorengana jua da esan-t-ziyon:

—Pello, zure emaztea etxetik atera da.

—įUra bai dala emakume arrigarriya! «atzo erdi illa, gaur ezin billa».

—Zure emazteak asmo okerren bat buruan darabilki, ta ori egiñ arte ez da geldi egongo: lenbailen nundik nora dabillen jakin bear degu.

—¿Nork daki bañan nora jua-t-zaigun? įjua da billa!

—¿ Etxenduke nerekiñ irten naiko? al balitz jakingo genduke.

(1) Urzearlea=dique.

—Ez, ez; Apaiz Jauna; gaišo nago..... ta..... ez, ez; lotsatuko nitzake.

—Ni bakarrik juango naiz orduan, eta jakiten dedana adieraziko dizut.

Eta Pello bakarrik utzita, apaiza atera zan.

Ordu gutxi barru, eskutiz̄xo bat Pellori ekarri ziyoten; apaizarena zan: Pellok irakurri zun..... eta kopeta illundu zitzayon.

Eskutitzak ziyon:

«Nere adizkide maitea: zure emaztea erabakillearen etxean egon da; orain sendagillearengana dijua; ¿zertara? ez dakit, bañan gaur bertan ni ere, ayengana juan, da jakingo det, eta biyarko esango dizut: bitartean, Jaunari laguntza eskatuaz, lasai, al balitz, zaude: zure gauzen zai egongo zaizu zure lagun

X.»

Ordutik ordura esturasun geyagoz beterik larritu zan Pello: bere emazteari itzegin nayez, ta arren zai, luzaro ta alperrik egon-t-zan: ez goizean, ez eguardian eta arratzaldean ere, etzala etorri, galdetu ala erantzuten-t-ziyoten: gau aldean etorri zan Miren: Pellok, berakiñ itzegin nai zula adierazi ziyon..... ¿zorigaiztoan!

«Gaišo zegola, iñorekin etzula itzegin nai, ta pakean uzteko» esan omen-t-zun. Pello, berriz ta geyago larritu ta guztiz asarretuak, gau guzti artan bakar bakarrik iraun bear izan-t-zun. ¿Nola? Isil isillik, ezer jan nai gabe egon-t-zan luzaro; oyeratzera zijuala, begiak zerurontz begiraka luzaro euki ta gero, gauz bat nakarra aitu zitzayon: ¡Nere amak baleki!

LERTXUNDI TA BAZTARRIKA JUAN MANUEL
Kalasanz-darretako aba jauna.

(Jarraituko da.)

POLLI TA PELLO, BI EUSKALDUN BIKAIN DA ZINTZOEN KONDAIRA

(Jarraipena)

VIII

Pollikzijojez..... Ez da gizona kayol batean gordeta bizitzeko jayoa

Biyotza illun daukan batentzat ez da egun onik izaten: eguzki eder bat zetorrela, egun asierak, lañu gorriz sutuak, adierazteri-t-zun: aizea epel zegon, txoriyak nun nai abeslari: argi ederra, doaitasuna lur guztiyan zabaldurik, bakandu zan, eta irikita zeuden etxetako leyoetatik sartuta, baztar guztiyak atzegin ez bete nai zitula zirudin.

Karrikak gizon langillez beteak zeuden; neskameak salerostegiyetara eta andre asko argizkillako mesa entzutera zijuazen; guztiak alai ta berriketan alako udaberako goiz eder ta atzegin artan: ala ere, Pelloren etxea itxiya zegon; morroyak, saltegiko langilleak ere, oarpen bat aurretik eman baziyan bezela, etziran oraindik etorri; nagusiak gaiso zeudelakoan, etzan barrenen ere ezer mugitzen: an guztiya illa zegola zirudin. ¿Madarin bat etxe artara erori, eta ingurutako doaitasunari au sartu etzedin, bultzaka ote zebillen?

Ontan gurtarin bat eskaratzeko atadi aurrean gelditu zan; zaldiak isiltxo, eta zaya bere alkiyan eserita tente zegon: ¿nori itxoiten-t-ziyon?

Banaka ta biñaka gizon batzuek zetozen, lau langille indartsuak ziruditenak; besteak, onda jantzita jaun batzuen eran zetozenak, eta lenagotik ezagututako gizonak ziran, erabakillea, bi legelari ta sendagille jaunak.

Alkarrekin pizkabat itzegiten egon, da gero lau oyek etxera iyo ziran, eta oyetatik iru gela batean gelditurik; sendagillea Pellorengana

sartu zan gisaiſoa nola zegon jakiteko aitzekiz, eta onela maitetsu itzegiten asi zitzayon:

—¿Nola gaude, Pello? bizkortu gera? gaurko eguna ederra da; ta lasaigo eta obeto arkituko zaitudala uste det.

—Ez dakit nola nagon, eta zer daukaten ere ez; miñik ez det, eta ala ere ezer egiteko gogorik ez daukat.

—Ikusi dezagu (eta kopet, muñ da paparrean aldizka ta ezertako gabe ikutuaz, ziyon): gorputz sendoa daukazu, biyotza berriz biguñña; naigabe aundien batek elbarritu dizu, era zuk naigabe ortan ari ta ari geyago galtzen dezu: ohea litzake jeki, ta egun batzuetan da nnaiko tokien batean lasai bizi: ¿ez dezu udarako etxe egokien bat, baratz, soro ta loretegiak dauzkan bat?

—Bai, etxe pollit bat badaukat nere emazte ta alabentzat; gu bezelako merkatariari, igande edo jai batzuetan ez bada, ez dagokigu artu-emanak utzita, alako etxetara juatea.

—Bearko dezu, bada, zure osasuna gorde nai badezu.

—¿Ez didazu gorputz sendoa daukatela esan, eta naigabe batek bakarrik onela naukala? orduan etzaidazu beste bat eman, da utzi nazazu: bi edo iru egunean makaldi au juango zait, eta nere saldu-erosiak zainduaz, osasuna etorriko zait.

—Enun uste nere esanetara ukatuko ziñala: neri iduritu zaidana egingo zendulakoan gurtarin bat ekarri det, zure etxera ez bazan, nik dedan pollit batera zu eramateko asmoan: nai ez dezun ezkerero, ez dizut geyago ezer esan nai.

—Eskerrik asko zure naimen onagatik; bañan eziñean nago: etxe aundi baten aberastasunak morroyen eskuetan eziñ utzi litezke; bateonbategi saltegi bat badu, zaindu; esaten danez.

—Eta zure emazteak ezin zaindu al dezake?

—Emakumeak ez dira ortarako jayoak; esku-zabalak eta buru ariñegiyak dira gauz lantsu oyetan jarduntzeko.

—Nere iritziya eman dizut: ontzat ez badaukazu, kito.

—Eskerrik asko ta agur, jeki ta jaztera nua ta.

—Sendagillea juan, da Pello jantzi zan: ta ateratzera zijuala erabakillearekiñ arkitu zan: biyotzat dardar egin-t-ziyon Pellori, ta....

—¿Zertara zatoz? erdi asarre galdetu ziyon.

—Sendagilleak esan dizuna bera adieraztera.

—Arri ezetz esan diyot, eta zuri ere ezetz esan bearko dizut.

—Ta nik legez ta bidez ori aginduko banizuke?

—Ta ¿zergatik?¿zertarako?¿gaiztakerien bat egiñ al det, legez ta bidez ni nere etxetik aterazteko?

—Ez dezu oraindano ezer egin; bañan zure emaztearekiñ asarre zaude, bera bildur dabill; arren diruak galdu nai dituzun ez dakigu, bañan oraindik zalantzan gaude: erriyan erotu zerala diyote; eta enuke nai, ola dagon gizon baten aldamenean, emakume gaiñoa utzi dedala nitzaz esatea: orregatik eta erotegi batera eraman orde, lenbizi ero edo zintzo zabiltzan ikusi naye, nere baratz-etxera bialdu nai zaitut.

—Eta nere emazte, ni bezin gaiñoa eta ainbeste gaitz egin dizkidan usoa ¿nora daramazu? ¿beste etxeren batera?

—Arren zai ni neroni geldituko naiz.

—Ederki dirudit; ni, gaiztoa naizenez, urruti; ura, ona ta pollita dalako, etxean goño goño: erabakille guztiak zu bezelakoak balira.....

—Zuaz lenbailen, eta etzazu iriki galbidea; lau gizonen artean eskuz-esku lotuta jua nai ez badezu, zuaz lenbailen, da beste gauz bat agintzen dizudan arte.

—Ta ¿noiz arte aruntz eraman nai nazu?

—Illabete bat naikoa izango da noski, zintzo bazabiltza: bestela..... ¿nork daki?

Ezagutu zun Pellok galdua zegola: aurrean zeukan gizon zatar ura leptotik elduta leyotik bera botatzea (lenbizikoan bururatu zitzayon bezela) etzan ezer; ¿bañan gero? okerrago izango zan: emaztearen gaiztakeriya, arrekiñ ezin bizi ala, Polliren gertaerak, apaizaren esanak, Jaungoikoaren laguntza..... au guztiya gogoratu zun Pellok isillik zegon bitartean; gogor egiten-t-zitzayon agindu ziyotena egitea; bañan besterik eziñean artaratu bearko zun noski: biyotza ta begiak zerurontz altxa zitun, ziñezko otoitz labur bat egintzun da..... ¡aurrera! benetan ziyola erabakilleari esan-t-ziyon t

—Guaz: agintzen didazun tokira juango naiz.

—Obea da, erantzun-t-ziyon erabakilleak.

Jetxi ziran biyak; atariko gurtariñ artan sartu zan Pello; lau gizon indartsu ayek bere aldamenean eseri ziran; zaldiak ibiltzen asi, ta baratz etxe alderontz Pello giñaiñoa eraman-t-zuten.

. . . . .

Gertaera txar batek baño, arren bildurrak min geyago ematen du. Bildur dabillen batek bere buruz gaitza aunditzen du; zenbat eta geyago bildur diyon, ainbat erosogo. ¡Zenbat bider mutil koskor bat

erori leiken tokitan, bildurrik ezagutzen ez dulaka, lasai dabillen! ¿Eta uste dezute andik erreñ iragango dala gizon bat? ez noski: ¿zer-gatik? ez ortarako gizon batek mutillak ainbat kemen ez daukalako, bildurra ezagutu ta arrez gaitza aunditzen dulako baizik: biyak batean, uste gabe ta zilipurdika eroriko balira, bizirik arkitu ezkeroz, mutilla negarrez, da gizona parrez, geldituko litzake; umea baño lasaigo beñepein, eta «oraindik galpen aundi ta zorigaiztokoa gerta zezaiguken» esanez.

Auñe bera ta geyago, Jaunarengan biyotza goratuta gero naigabe aundiyetara etsi zalako, Pellori gertatu zitayola dirudi.

Gurtariñara sartu zan laster, iñori begiratu gabe eseri zan, beregan «Jaunak nai duna gertatu dedilla» esanez: da andik pizka batera lo lasai ta goñoak artu zun. Arren zai zijuaizenak arriturik gelditu ziran: ¡bide guztian indar ta iñilluka arreakiñ ibilli bearko zirala uste zuten, da ume laztan bat bezela paketsu, lotan zeukaten! ¿egiyaz ero bat, zetoziyon neke negargarriz ajolik etzeukana, ote zan? edo siniñgarríya zirudiyena, gizon on, zintzo eta errugabeko bat ote zeramaten?

Pelloren iripar atzegeñak ori adirazten-t-ziyen eta zerabilkiten eginkizunean gaiztakerien bat igarri zuten; bañan ayei zer? Sari on bat, eta zirudinez lan gutxigatik, eskeñi ziyetzen; eta alako errestasun da ugaritasunik etzuten maiz arkituko noski: gizonak on da apala zirudin, igesi etzedin bakarrik eskatu ziyeten, eta au erreñ egingo zutela uste zuten.

Eta onela, oyek lasai ta bestea lo, bideko bost ordu luzeak igaro zituzten.

Andes deritzayoten mendi aundiak ezkerrean, da goi ta beko aldean bi mendi luze ta txiki dauzkala, ibar zabal samar bat dago eskubi aldera aldapatxo bat daukana: ibar erdiyan, eta erreka txiki baten aldamenean, etxe txuri ta pollit bat ikusten da; etxe artatik ibar guztiya eta ango baratz eder, soro aundi, baso pillak, masti txukun da loretegi pollita ikusten dira; bertako baserri txikiyetan nekazari asko, Pelloren maiztarrak, bizi ziran: ¡ayen poza ta jakin naya, gurtarin bat bere nagusiyaren etxerontz zijuala ikusi zutenean! goitik bera batzuek, betik gora besteak lasterka nagusi etxe aurrean bildu ziran, da beren nagusiya etorri zitayela aitu zutenean, barrenera sartuta, agurtu nai zutela ziyoten.

Pellok beti bezela maitetsu bereganatu zitun era makal arkitzen-t-zutela adirazi ziyotenean, ortatik asiera artuaz, esan-t-ziyen: «Egi-

yaz, gaišo egon naiz egun oyetan; nere burua ainbeste lan da naigabez auldu zait, eta osasun da indar billa nator; nerekin datozen gizon oyek nere zai egongo dira, eta zuek zeren lanetau ibilli ziñezteke; illabete bat edo geyago iraun bearko det emen; enaiz juango, etorriko zaidan sendagille batek esan arte, eta bitartean luzaro itzegiteko eran arkituko gera; orain zuazte lasai zuen etxetara eta beste bat arte.»

Ongi etorriya biyotzez Pellori, ona zalako, maister guztiak eman-t-ziyoten eta berriz nagusiya agurtuaz beren etxetara biurtu ziran.

Etzun etxe artan ezereen bearrik Pello gišaišoak; maizterrak, egunero emaitzen bat, zeñek nagusiya geyago laztanduko zun leyan, zeramakiyoten: nai zunean, urrutitik bere zayak begiraka zebiltzala, ibiltaldi ba t zue k egiten-t-zitun, eizera batzuetan juanez, maizterrak ikustera bestetan: nun nai maitetasuna eta begirapen aundiya adirazten-t-ziyoten, eta etzekiten maizter bikañ ayek zer geyago egin zezateken beren nagusi maitearen illuntasuna kentzeko.

Arrigarriya zirudiyen benetan, beren nagusi ura berez aiñ alaitsua ta nun da noiz nai beti berriketa pargillean len zegona, oraiñ aiñ apal da išil ikustea.

¿Zer gertatu ote zitzayon? etzan len bezela eizera urruti ta goiz juaten; beti, ezagutu etzituzten morroi ayekin zebillen; etzun berakia itzegiteri; noizean bein, gizon bat etortzen-t-zan jaunaren etxera, ta jaunarekiñ itzezin bearrean, bere morroyakin alkartu ta berriz alderatzen-t-zan: jauna etorri zanetik laugarren astera, sendagilleak bakarrik arrekiñ itzezin-t-zun, eta berealašen, etorri bezin laster berriz juan-t-zan. ¿Ze izan ote ziteken?

Etxe txuriko amon zar samar batek, urte asko zirala an bizi zanak, eta Pello ezagutu ta txit maitetzat zeukanak, zerbait jakin bear-tzun: arrekin bakarrik otorduro itzegiten jartzen-t-zan Pello, eta arri berrien bat emango ziyon noski; ta arregana eta berri billa zijuazen maizterrak zerbait jakin zezatekelako ustean. ¡Utsa!

Amonak ere etzekin ezer. Pello berari askotan galdetu ziyoten; bañan ain maitetsu beti erantzunez ere, etzun ezer adirazten.

—¿Nola etzera sendatzea? esaten-t-ziyoten maizterrak; ezereen bearrik ez daukazu, ondo jan da edaten dezu eta ¿ala ere gaišo?

—Bai, barruan egon bear du nere gaitzak: biyotza baldartzen-t-zaitela dirudit, gizontzeak moteltzen nau, malkartzez bildurtzen naiz, ta ez dakit zer egin.

—Emazte ta alabak etorriko balitzaizkizu, laztanago biziko ziñake.

—Bai, bañan oraiñ ezin leike; emaztea nere orde z artu-emanetan lantsu dabill; alabak zerbait ikasi bear, da ikastetxe batean dauzkat, eta ezin dira etorri; gerogo etorri litezken ikusiko det.

Ori bera iñork baño geyago Pellok jakin nai zun, bañan zail s̄a-mar zirudiyon; sendagillea etorri zitzayonean, zeuzkan asmoak zearka igarri nayez, galdezka asi zan; arrek, Pello ikusi ta nola zegon esan besterik etzeukala ziyon, eta nolabait ondo erakutsiya zetorrelako, guztiz isildu zan.

Egunetik egunera aspertuago, andik al liteken eran igesi egitea bururutzen-t-zitzayon; bañan ¿nola ta noiz?

Onegiya zan berez Pello eta iñori, jakiñez beiñepein, gaitzik eziñ egin zizayokena: lenbizi, bere zai zeudenak purrukatzeko asmoak zetoziyon; ayek il da gero, bere etxera juan, emaztea lepotik eldu, ta oillanda bat bezela txintxurrik gabe utzi bear-t-zun, bai; bañan alaba gaiñoak? eriyotzgille bat zala jakiñ ezker, maiteko al-t-zuten? igesi ibilli bear ezker ¿nora juango zan? Polli bezela mendi tartean ibiltzeko bururik etzun..... jarren kemen da biyotza balitu!

Asmo asko artu, bai, bañan guztiyak, alden batetik txoroak zirudizkiyonez, azkenean utzi bear izaten-t-zitu: eta beti ala, atzeñ gabe ta gero ta gaisogo gelditzen-t-zan olakotan ari zan bakoitzean; eta egiyaz, askotan, burura zetoziyon txorakeriak oartuaz, benetan erotuta ore zegon bildur zeukan.

«Onela ezin naiz bizi «ziyon»; bateonbati gertatzen zaidana esan bearko diyot, eta lagundu lezaidakenen bat arkituko det.»

Bañan ¿zeñi itzekin bere zayak igarri ezezateken eran?

Gau batean, afaldu ta gero, amonarekin jarri zan, garbi itzegiteko asmoan:

—¿Nola arkitzen nazu gaur, amon laztana?

—Beti bezela, makal-makal; ezer ez daukazula diyozu, eta ez dizut sinisten.

—Ta zerbait daukadala esango banizu, sinistuko zidazuke?

—Bai, enetxo; ta zure miñak kengayak balira, etziñake luzaro ain motel da kaskar egongo.

—Begira, gauz negargarriak, itzegiten asi ezkeroz, esango nizkizuke; eta enuke nai zuk, nere zai dauden gizon oyek arretan jarri ez ditezen, oju edo karraşiren bar egiterik: zintzo ta ernai aitu bear didazu.

—Itzeñgin, itzegidazu, ene Pello maitea; zarra naiz, asko ikusi

det, enago ustez ezertako; ala ere, zutzaz, bear bada, zerbait egin nezake.

Garbi ta laburtxo bere naigabe guztiak amonari agertu zizkiyon Pellok; ura zintzo ta arritasunik gabe guztiya aditzen egon-t-zan, da Pellok isildu zanean.....

—¡Lenago zure nekeak jakiñ izan banitu, Pello!

—¿Zer egingo zendun?

—¿Zer egingo nun, diyozu? Perretxiku edentsu (1) batzuek gaizto oyei jan erazi, ta lertu.

—Ez, ez, enuke inor neregatik iltzea nai; ez dira oyek nere galgilleak, beste bat da, ta ura ezin nezake illerazi, nere emaztea da ta.

—Bai: izan-t-zaite biguiñ etsayengan, eta berak bear bada ilko zaituzte!

—Jaungoikoak gordeko nau noski; ondo ibilli naizela uste det, eta goiz edo berandu lagunduko dit.

—Bai, bai; itxoin, itxoin zartzaro arte, ezer eziñ egin dezun arte; eta bitartean zure emazteak: kaškariña danez, etxea ondatuko dizu, eta zure alabatxo errugabeak beartsu ta eskean ibilli bearko dira: obe izango litzake, oraiñ esango dizudana egitea.

—¿Zer?

—Gizon oyek il nai ez badituzu, zure maizter batzuei deituko diyet; ayek arrapatu ta gordeko dituzte, eta Polli, deitzen diyozun, lagun orrengana eramango zaitute; gero arrek, ain jakintsua danez, zer egin zezazuken esango dizu: ¿baaldakizu nun bizi dan?

—Bai, bañan, bera ez billatzeko agindu, eta bera etorriko zitzaidala adirazi zidan.

¿Zer diyo arren esanak? etzun onela arkitu ziñezkenik igarriko; bestela ¿nola nai dezu olako gauzik esatea?

—Ez, ez; jakingo balu, zerbait nere alde egin nayez, neregatik galduko litzake, eta enuke olakorik nai.

—Orduan lagun txarrak bakarrik bear dituzu; gauz alayetan edozein laguntzat ona da; zure naigabez bezelakoeran lagun bikañak deitu bearrean, ez dituzu nai: ¡ederki! ¡Ene, Pello; zure lagun ori zein dan, eta nun bizi dan baneki, etziñake emen luzarorako egongo!

—Ez dizut beñere, arri deitu ta neregatik galdu ez dezazun, nun bizi dan esango.

—¿Ainbeste maite dezu? ¿zure bizi ta zure alabatxoak baño ge-

(1) Edena=veneno.

yago? onegiya zera, Pello, eta zu bezelakoak ezin litezke ludi ontan bizi. ¡Ene! Jaunak aingeru baten ordeztu, zeru erdi erdiyan jarri zai-zala, ta lenbailen.

—Nayago nuke ori nere laguna iltzea baño.

—¿Zein, da bada, zure lagun Polli, ainbeste maite dezun ori?

—Gizon on da argitsu bat, nik baño neke geyako ludi ontan eraman bear izan dituna: ni bezela iguindua izan da; gero indiyotarrak arrapatu ta gutxigatik etzuten il; ayen artean iru urte barru bizi, ayen buru izan, da azkenean igesi etorri zan: orain, len gaitz ta lapurreta egin-t-ziyotenak ez dizkiyote zorrak ordaindu nai, eta lanean dabill bere amarentzat zerbait, eta al dan lenena, irabazi nayez.

—Esaidazu, Pello: Polli deritzayon ori gizon bizardun da galant bat ez da?

—¡Zer! zuk ere ezagutzen dezu noski?

—Nik diyodana baldin bada, bai; ta sinistra zaidazu, ura ainbat ezin det inor maite, aña ona ta ongillea baida.

¿Noiz ta nun ezagutu zendun?

Orain emezortzi urte dirala, orain illa dan seme baten billa, or goiko mendiyetan, indiyotarrak arrapatu ote zidaten bildurrez nebillen.....

—¡Gabon! esanez, lautako zai bat sartu zitayen ontan.

—Bai zuri ere (besteak erantzun-t-ziyoten):

—Ainbeste ordu itzegiten irauntzeko gauz atzegiñak esan bear ditu amonak, alajaña.

—Bai, erantzun-t-ziyon Pellok, bere gaztetaneko gertaera arrigarrri bat esaten ari zitzaidan.

—Eta nik aitu nezakena da, amona?

—Bai, ta aitu nai badezu, eseri zaite: eta jarraitzera nua: len esaten nunez, indiyotarren tartean zegola uste nun seme baten billa nebillen mendiz mendi, ta Kolo zeritzayon indiyoburu baten ibarretara, or goiko mendi oyetara juan nitzan: neke ta gosez betea nebillen, ezin nitzan txutik egon, eta ala ere, seme bakar neukan ura ikusi gabe enun il nai: ala ta ala, gora ta bera nebillen batean, indiyotar batzuek ikusi niñuten; neregana etorri ziran, eta emakume argal da zar bat nitzala ezagutu zutenean, iguiñez beteta arrastaka iltzeko asmoan neramaten: nere karrañi ta ojuetara beste indiyotar batzuek etorri ziran: ayen buru zirudin bat, asarretuta noski, erritaka nere etsayai asi zitayen bere izkeran; ez dakit zer esango ziyen, bañan besteak, lotsa-

tuta uste det, utzi niñuten; eta alderatu ziran: orduan gizon ontsu ura neregana etorrita, galdezka asi zitzaidan, eta zein nitzan eta zertarako alde ayetan nebillen jakin nai zula esan-t-zidan.

—Nere seme bakar baten billa, jauna, erantzun niyon; zuetako batek arrapatu ote dun bildur nago, ta arren laguntzik gabe ezin bizirik, arren billa nator: ura ill ezkeroz, enuke bizi nai ere..... ta il nazazute.

Gizon arrek, errukitzen niñula ziduridan: bere mutilletara juan, ayekin pizkabat itzegin, da gero, neregana biurtuta esan-t-zidan: «emendik zortzi egunera atoz toki ontara, eta zure semea bizirik emen eukiko dezu: orain, gose bazaude, jaten emango zaizu». Bayetz, erantzun niyon, eta aragi ta arto pizkabat eman, eta jan erazi-yaz poztuta utzi niñun.

Andik zortzi egunera nere semea bizirik neukan nere aldamenean, makal da zauritua, bañan bizirik: indiyotarrai eskerrak emanaz, eta ayen nagusiyari geyago, nere seme kutuna onera ekarri nun; emen sendatu zan; zure aitagarrebak lana eman-t-zigun eta emen bizi izan gera orain bost urte dirala arte: seme gaiñoa il-t-zitzaidan, eta ordundik gaur arte, bakarrik zuen mendean bizi naiz. Orain badakizu, Jauna, zergatik baztar ontara etorriya naizen.

—Berandu da, adirazi zun zayak, eta nagusi jauna gaiño samar dabil: ¿elitzake oyeratzea obe izango?

—Bai, bai erantzun-t-ziyon Pellok; eta «biyar arte» ta «Jaunak gabon dezaigula esanez, altxa ta bere gelara juan-t-zan.

—Bestea ere alderatu zan: amona berriz maya ta jaiekiya txukuntzen ari zan bitartean, burura zetozkion asmoak, bana-banaka, eta zein egokiyena etorriko zitzayon jakin naye, zerabiltzkin..... eta inoiz baño berandugo, bi bai; bañan pozez betea, oyeratu omen-t-zan.

«Aberatsak ere beren gaiztakeriak eta oyen bidez naiko neke ta nagebe badituzte (oyean zegola ziyon amonak): emakume ederrak ere askotan biyotz kutsutua daukate; bañan guztiyon zai dago Jaungoikoa: onek biyotz onekoak maite ditu, ta laguntzen diye; bai, nere nagusi maiteari ere lagunduko diyo noski. Bai, bai..... nik ere alegiñak ortan jarriko ditut.... Ura balitz..... bai ura bera da..... ezin liteke besterik izan.....

Onela itzegiñez amon maitetsua loak artu zun.

¡Gabon!

LERTXUNDI TA BAZTARRIKA JUAN MANUEL.
Kalasanz-darretako aba jauna.

(Jarraituko da.)

POLLI TA PELLO, BI EUSKALDUN BIKAIN DA ZINTZOEN KONDAIRA

(Jarraipena)

X

*Biyotz oneko gizonak, berengatik egingo elituztekenak,
lagunen alde egiten dituzte.*

Urrengo goizean, ollarrak kukurruka asi baño lenago, ernai ta txutik zebillen gure amon laztana: etzun lo asko egiñ, bañan iñoiz baño ariñago zegon: sukaldeko garbitasuna eragin, olloai jaten eman, etxeke guztiyentzat gosariya egosi, eta oraindik ordu bete bat zeukala igarrita, saski txiki bat beso batean, eta makil bat eskubiyen, artuta, makur samar arren, ariñ-arin etxetik atera zan: ordu laurden bat tipitapa ta mendi gora ibilli, baserri txiki bateko atarian gelditu, ta atean deiturik itxoiten zegon.

Leyoa irikita andre bat agertu zan, eta amona atarian itxoiten oartuaz arriturik, esan-t-ziyon.

—Nundik nora ta ain goiz, amona? barazki billa? oraindik ez ditut bildu, ta asko itxoin bearko didazu.

—Barazkiak beti bezela neskak eraman ditzala; enator ayen billa; zure seme zarrena egun batzuetako bearko det, eta deitu zayozu.

—Or, atzeko soroan landatzen ariko da onezkeru: ¿nai al dezu deitzea?

—Ez, ez, ni neroni juango naiz, ta itzegingo diyot.

—Bañan ¿zertarako nai dezu? etxean bear degu, ta ez dakit emengo lana utzi lezaken.

—Batez galtzen dana, bestez irabazten da; ta išillik ibilli ezkeru, oparogo.

Etziyon leyokoak geyago galdetu, eta amona, etxea alde batera utzita, erreka gora, soro batera jua-t-zan.

An lanean zebiltzan gizonak ere arritu ziran, eta guztiak batean galdezka asi zitzaizkiyon:

—¿Zertara, ta noren billa, etorri leike gure amon maitagarriya?

—Mutill pollit eta lerden baten billa; ziyen amonak.

—Zuri dagokizunik emen arkitu baieike, esan «au nai det» eta apaizarengana biyak.

—Ez uste, oraindik doaitsu ta benetan emengo bateonbateg ori bera esan lezake.

—¿Nik ote? gazte eder ta indartsu bateg galdetu ziyon.

—Zuk zerorrek, bai: zure billa netorren da.

—Alajaña! ez dezu neregatik aukera zoragarri ori utziko dala esango.

(Ta jorraya ta eskuan zeuzkan landareak utzita, amonarengana jua, besotik artu, eta eskubiyen amona zeukala arro ta tente aitari ziyon):

—Aita, olako bi ezkongai egoki beñere ikusi al dituzu?

—Amonak gordeta dauzkan jantziak soñean, eta diru kutxa bu-ruan baleuzka, enuke ezetz esango.

—Nik ere, iriparrez ziyon amonak, enuke nere ordez, nere kutxa ta soñekoak euki lezazken gaztetxo bat, emen jarri litekela ukatuko.

—¿Nun dago gazte zoragarri ori? amon maitagarriya? galdetu ziyon gazteak.

—Nik bialdu nai zaitudan tokira juango baziña, azkar jakingo zenduke.

—Aitak uzten badit, gogoz.

—Neregatik jua liteke «or konpon, Mari Anton.»

—Orduan, bada, noiz ta norekin zure semea ezkondu bear dan jakiñ arte.

Au erantzun, da gaztea besotik artuta zeramala, etxe aldera jetxi zan; bitartean, zer egin bearko zun mutillari esanez; baserriko atarian gaztea utzi zun, da bere etxerontz tipi-tapa, ta len baño ariñago, etxera eldu zan.

Beste egunetan bezela, ezer gertatu ez balitzekotan, nagusiya zaindu ta laztantzen ibilli zan, iñori ezer esan gabe.

Bitartean mutil gaztea, bi zaldi ariñ etxetik aterata, bide luze batarako bearrak eskuratu zitun, era zaldizka, bata bestearen atzetik lo-

tuta zeramakila, tximist bat bezela soro, baso ta larrak iraganaz, ipar aldera juañ-t-zan. ¿Nora zijuañ?

Zortzi egun, beste berri gabe igaro ziran: Pello, egunetik egunera aulduago etzan etxetik ateratzen; bere zayak patxaran zebiltzan, eta amona išil-išillik zegon: oni, Pello batzuetan bere neke ta naigabeak berriz esaten asten bazitzayon, asarre šamar, zirudinez, amonak eran-tzuten-ziyon:

—¿Zer egitea nai dezu? ez dezu igesi juañ nai, ez ta ere zuregatik išnor galtzea: obe zenduke išillik eta Jaungoikoaren laguntza itxoiten egon.

—Ori egin bearke det emendik aurrera: errukituko niñuzula uste nun, eta nere naigabeak esan nizkizunetik zu ere alderatu zera: ¿ez ore da išnor nitzaz errukituko litzakenik?

Bitartean amona gela txukuntzen ari ta ari, leyotik baratz aldera maiz begiratzen-t-zula zebillen; olako batean, da Pellorentzat alki zabal da legun bat leyo aurean jarrita, arri an eseri zedilla esanez, eramanazi zun eta an zeudela ta «begira, Pello, or datorren gizon orri» esan da ariñ-ariñ etxe bera jetxi zan amona.

Pello begiraka jarri zan eta baratzeko orma zar gañetik agertzen-t-zan gizon baten burua besterik etzun ikusten: ate aldera zijuañ gizon ori nunbait, eta ara iritxi ezkerre gelditu zan: amona ere barren-dik ate aldera zijuala ikusi zun, eta gizon arrekin luzaro berriketan zegola ere bai, bañan zeñekin ote zegon etzun igarri: gaišotasunez begiyak ere auldu zitzaizkiyon, eta eziñ ondo ura ikusirik, baratzeko landare ta zuaitzak begiraka jarri zan.

Geyegi išillik egon dan baten eran itzegiten ari zan amona: etzeukan, ez, mingaň usteldua, eta gogoan zeuzkan gauz guztiyak bat batean esan navez ari zan: besteak, paketsu eta maiz Pello zegon tokira begiratuaz, bai edo ez besterik etzun adirazten, eta au, burua makurtu edo biurtuaz bakarrik; azkenean, bai, zerbait esaten asi zan: amonak mentsu ta gogoz aditu ziyon, eta biyak alderatu ziran. Amona berriz, gela guztiz txukuntzeko aitzekiz iyo zanean, Pellok galdetu ziyon:

—Luzaro egon-t-zera gizon orrekiñ: ¿etzendun aspalditik ikusiko noski?

—Egyiaz, enun igaztik oraindaño berarekiñ itzegiñ; eta oso eza-gunak geralako..... eta ¿ez dezu zein dan igarri?

—Ezin nun ondo banaitu: urruti zeudeten, eta gizon galant bat zala bakarrik ikusi det: ¿zein da?

—Urtero mastiak eroatera etortzen dan jauna bat: udabera ontan zerbait inguru oyetan egin bear-t-zula zion, eta bidez mastiak nola zeuden ikusi nai omen-t-ziton: ¿ez dakizu oraindik zeñek urtero matsak erosten dizkizun?

—Ez; zuek egindakoa, ontzat beti artu izan dedala badakizu; enaiz inoiz zeñekiñ artu eramantetan zabiltzaten jakin nayeana jarri.

—Ori, bada, «ardolari» deitzen diyoguna da; berak masti asko dauzka; bañan ainbeste ardo egin bear, eta aiñ ongi egiten dulako, ardo asko eskatzen baidiyote, inguru ontako masti guztiyak itzez udaberan erosten ditu, eta uda azkenean, diru pilla bat emen utzita, bere tolarera eramaten ditu.

—Ondo dago; berriz etortzen danean ekarri zaidazu, ezagutu nai det eta.

—Laster berriz etorriko da: ta ikusiko dezu: ezagutu beziñ azkar laguntzat artuko dezu, oso ona ta maitetsua da ta.

—¿Noiz etorriko da?

—Emendik amar egunera: ordurako maizter guztiak batzar batean arkitu bear dira: zerbait jan da gero, bakoitzak bere mastiz zenbait naiko dun erosleari esango diyo, eta onek, ondo badirudiyo eskeñi, ta saldu-erosiya egiña.

—Ez da oitura txarra: ta ¿ez du inork itzik jaten?

—Ez uste; erri aundiyetako gaiztakeriak ez dira emen ikusten; Jaunaren legea oraindik ondo gordetzen da gure artean.

—Obe, ta batzar ortara jana nai nukela sinistu zaidazu.

—Zuk nai ezkerero, juango gera; nik ere ara juateko asmoa daukat.

—¿Eta nere zayak?

—Oyek ere jana naiko dute noski: emengo jayak gutxi dira, ta olako bat ez dute galdu naiko: orain sukaldera nua, Pello.

—Zuaz Jaunarekin.

Amar egun oyek igarotzen-t-ziran bazkalondoan, alde guztiyeta-tik beko baserri batera zijuazen maizter guztiyak, alai, ondo jantziak, eta jai bat bazan bezela: Pello ta bete zayak amonari galdetu ziyoten ze berri zan ura, ta amonak esan-t-ziyenez, ara juateko asmoz bete ziran.

Esan da egin: amona soñeko berriz jantzi, ta besteak ere bai txukun, da alkarrekin geldi-geldi beko baserri aldera jetxi ziran.

Baserri txiki ura, angoak «onbu» deitzen diyetzen zuaitz aundiz inguratua zegon; zuaitzpetan zaldi ugari adarretara lotuak; zuaitz bi-

tarteko zelayetan gizon asko, mastiya saldu zutenak alai ta abeslari, besteak txanda itxoiten: etzan beiñere ainbeste gizaldi zelai ayetan bildu. Bestetan, mastiak saldu bezin lazter, txandaka ta zatitan alde-ratzen-ziran; egun artan berriz, gertaera oroimengarri bat ikusi bear-t-zutela geyenak aditu zuten, eta au ze izango ore zan jakin naye-an, zeuden.

Pello, amona ta zayak iritxi ziranean, oraindik etzuten nai aiña guztiak egin; atarian batzuek, eta eskaratzean besteak, txanda itxoiñez zeuden: bañan nagusiya sartzera zijuala igarri zutenean, bi zatitan jarrita, erdian bidea utzi ziyoten; bide estu artatik, Pello, iriparrez, ta itzez guztiyak agurtuaz, amonarekiñ iragan, da sartu zan.

Orduantxen, barrendik oju aundi bat atera zan: ¡Aurrera nagusi-ya! ¡atzera bere zayak!

Au aitu zanerako ¡Polli! batek, ¡Pello! besteak esanez, bi lagun maitetsu ayek alkartu ta laztantzen-t-ziran: eta bitartean lau zayak, indartsuak izan arren, laban da iskillorik gabe lurrean lotu, ta etziñak zeuden.

Inguruan zebiltzanak, alako gertaera ikusiyaz larrituta, zer egiñ etzekitela gelditu ziran; zein bidez ta zeñ oker zebillen jakin naye-z ziruditen..... ala ere, nagusiya poztuta ikusi, ta lau zayai etziyela gai-zik egiten igarri zutenean, lasaitu ziran.

Orduan Polli, eskaratzitik eta denak ikusten-t-zutela, onela itze-giren asi zan.

«Adizkide maiteak, ezagutzen nazute, ta sinistuko didazutela uste det: gaiztakeri aundi batez zuen nagusi ta nere lagun Pello, ero bat zalako aitzekiz, gorde nai izan dute gaizto batzuek; naiko naigabe eraman ditu gisaisoak, eta nik neregán, bere etxera jua-n liteken arte, poztu ta laztandu nai det: ez da iñortxoren odolik isuri eraziko, ba-ñan egiya zabalduko da, ta gaiztoak bear dan aiña astinduko ditut.

Udazken arte; Pello ta ni etorriko gera ta orduan saldu dizkida-zuten masti ta beste guztiak ere oparo ordainduko dizkizutegu.»

Ango guztiak beren baimena adirazi ziyoten: zaldiak zerraikitu erazi zitun, eta Pellori ayetako batera iyo zedilla esanez eta zayak mando gañetan jarri zitatzela morroyai aginduaz, Polli zaldizka jarri zan bereala juateko asmoan.

Pello etzegon ezertako: eginkizun ura ondo edo gaizki Polliri gertatuko ote zitayolako zalantzan; arri galerazteko biyotzik ez, ta berez eziñ ezer egiñik, motel da txotxol zebillen, ez gora ta ez bera.....

alik eta Polli, berriz zalditik jetxi ta bizkarrean Pellori eskua jarriyaz esan-t-ziyon arte: «Begira, Pello; egun askotan zer egin bear ote gendun igartzeen egon naiz; uste det erik onena asmatu dedala, eta orain zuk gauz ortan bertan ari nai dezu? ¿ez dezu nere laguntzean uste?

—Bai, bai, Polli: luzaro zayen tartean egonez, bildurri biurtu naiz; bañan emendik aurrera, zure aldamenean arkitu ezkeroz, ez det bildurrik eukiko.

—Orduan, Pello, zaldira lenbailen iyo: berandu egingo zaigu, eta ez dagokigu itxura ontan garayak galtzerik.

—Banua, Polli.

Ta esan da egiñ: biyak zaldizka jarrita, ipar aldera bere morroyen atzetik juaten asi ziran.

Polliki polliki, Pellok besterik ezin-t-zulako, bidea iraganaz, baso itzaltsu batean sartu ziran, mendi gora ta bera iru aldiz ibillirik: basotik gau aldean irten, da etxe txiki batean gelditu ziran: Pollik bear guztiak aurretik antolatuak zeuzkan: oi legun da mai ugariya jarriyak zeuden, da aspalditik eziñ ezer janik zebillen Pello, gau artan iñoiz baño geyago jan nai zula zirudin: iriparrez Polli, begiraka jarri zitzayon, eta oraindik geyago janari Pellok ekin-t-zezayon, bera ere jan da edan zegon, aspertu gabe.

—Badakizu, Polli, zaldizka ibitzeak jateko gogoak eman dizkidala?

—Ala dirudi, Pello; bañan zaldizka ibiltzeak baño zayik gabe ego-teak geyago damazkizula uste det.

—Izan liteke: enun uste ainbeste jan nezakenik: ogei urtez gaztegoa naizela eta osasun ona daukatala iduritzen-t-zait.

—Egiyaz: ni, euskaldun geyenak geranez, jale ona izan naiz; bañan orain ni baño euskaldun bikañagoa dirudizu: sendagilleak ikusiko baziñu, arren bearrrik ez dezula esango lizuke noski.

—Etzaidazu iñor aitatu; beñere enitzan gorrotzkoa izan, eta ayek gogoratzen-t-zaizkidanean, biyotzak estutuaz dar-dar egiten dit, eta askotan ayek purrukatsako gogoz jartzen naiz.

—Emendik iru illabete barru ez didazu ori esango: zure etsayak errukituko dituzula uste det, zutzat onegiyak dirala esanez.

—Ez dakit nola olakorik gertatu lezaidaken: ori gertatuko balitzait, zeru ta lurak irauldu zirala esan liteke, eta ori Jaungoikoak bakarrik egin lezake.

—Errešagotzat daukat nik, Pello, eta Jaungoikoak laguntzen digula, bai; bañan guk geok egiten degunez, ortara zure naigabeak biurtuko dira: zure etsayak berak, zu ona, zintzoa ta gizon bikaña zerala esango dute; eta zure etxeko nagusi ta ango guztiyen jabetzat gogoz ta egiz artuko zaitutela ere esaten dizut.

—Aundigiak dirala zure asmoak dirudit.

—Ez uste; neri errešak dirudizkit, eta egiten asi naizen ezkeroz, amaya ere nik neronek eman bear diyet: ortarako zu nere naimen da eginkizunetan neregan ibiltzea egoki etorriko litzaiket.

—Zuk agintzen didazun guztiya gogoz egingo det: nik baño buru obegoa daukazu, eta egiten dezun guztiya ontzat artuko det.

—Ala bada, goizean goiz jeki bear degu, ta orain oyeratzea obetzat daukat: biyar nere asmo guztiak adieraziko dizkizut: oraiñ, ondo lo egin, da biyar arte.

Ume batek amaren ondoan lasai lo egiten dun bezela, Pellok bere lagun maitetsuaren aldamen da besapean lo egon-t-zan ere. Lege bideak utzita igesi zebillen, da ala ere Pelloren aldamenean etzeukan ezertxoren bildurrik. Jaungoikoa laguntzen asi zitayola uste, ta orregatik Polliren laguntza zeruko aingeru batena zirudiyon. ¡Zenbat indar biyotz on bati Jaunarengan daukan itxoipenak ematen diyon!

Urrengo goizean, morroi ta zaldiyen zalapartak gure bi lagunak esnatu zitun. Lenbailen gosaldtu, ta zaldizka jarri, eta Polliren lurretara juateko asmoan bidea berriz artu zuten: Pollik ziyonez, azkar juan ezkeroz, eguzkiya goratu baño lenago baso tarteko bide batera iritxi bear-t-zuten: orregatik, goizeko amarrak arte ariñ-ariñ da azkar ibilli ziran, eta nai izan-t-zuten bezela, itzalpean egon zitezken baso batean garaiz zeuden: zerbait jan da edan, ango zuaitzpe belarrez es-talitako batean etziñ, eta arratsaldeko irurak arte, batzuek lotan, da besteak itzegiten, egon-t-ziran.

—Polli, ziyon Pellok, zure asmo arrigarri oyek jakiñ al nezazke?

—Bai, alajaña, ta gogoz esango dizkizut. Zure ta nere etsayak, zure igesiya emendik lau edo bost egunera jakingo dute: asarretu, ta zure billa ibilliko dira: zure maizterrak, zerbait, ze aldera beñepein etorri zeran, esango diyete ta nere etxera etorri naiko dute: ordu-rako gu, txit urrutu, eta ayek uste ez duten tokiyan, arkituko gera: ayek mendiyetara igesi egin dezulakoan, inguru oyetan gora ta bera zure billa mendi ta ibar guztiyak iragango dituzte: bitartean berriz, gu Buenos Aires aldera jetxiko gera; eta ayek illabeten bat alperrik

galduta, Mendozara ezer gabe iristen diranerako, guk, bear dituzun laguntzak ango agintariyai eskatuko dizkiyegu.

—¿Agintari asko ezagutzen al dituzu Buenos Airesen ?

Batzuek eta naikoak, Pello; badakizu nola indiyotartean bizi ta ayen izkera, oiturak eta nayak ere ikasi nitun; ayengandik igesi egin nunerako berak menderatzera gudari batzuek etorri ziran, eta oyen buru zetorrenak, ni ayen artean ibilli nitzalakoan nere iritziya eskatu zidan, eta itzez ta egiz lagundu niyon: etzitzaidan odolik iñuritzea ondo iruditzen, eta nola onez-onean da indarrrik gabe erri guzti oyek menderatu litezken adirazi niyon; bitartekotzat artu niñun, eta batai šamur itzegiñez, ta besteak zematuz, ta beti agintari arren baimenez, onak laztandu eta gaiztoak bildurtzen nitun, eta ala indiyotar geyenak pakez ta emaitz batzuen ordaiñez menderatu ziran; besteak gorago iyo dira, ta emen guztiya pakean dago.

—Eta agintari orrek zure laguntza gogoratzen al du?

—Bai, alajaña, ta maiz zerbaitean lagundu nai didala diyoten eskutitz maitetsuak bialtzen dizkit: oraindaño ez diyot ezer eskatu, bañan orain, bai, eskatuko diyodala.

—Ta ¿zer eskatu lezayozuke?

—Zure alde pizkabat egiñ dezala: gutxi, bi papertxo bakarrik, eskatuko dizkiyot; bata, Mendozako erabakilleari ikaspen on bat eman dezayodan, eta bestea zuretzat, zure emaztea legez ta bidez zintzo ibilli erazi dezazun.

—Ta oraindaño egin etzenduna neregatik orain egiten dezu, Polli? ¡Bai, bikain da ongillea zerala! nere bizi guztiyan ainbeste doai eskertuko dizkizut: eta gaizki ez badirudizu nere ontasun da diru guztiyak emango dizkizut.

—Ez, Pello, ez; zu beziñ aberatsa naiz, eta oraindik aberatsago izan neike, ta etzaitut diruagatik laguntzen: zure biyotza ona da, maitetasun aundiya adirazi didazu, eta maitetasun ori ordaindu nai dizut.

—Jaunak onetsi zaitzala, Polli! ¡doaitsua olako seme bat daukan ama!

—Eskerrrik asko, Pello; ez det ori besterik nai.

Geyago, luzarogo beren amen gañean itzegiten ariko ziran noski, morroi bat, txapela eskuetan zeramala, eguzkiya jesten, da juateko garaya zala esatera etorri ez bazan.

Altza ziran guztiak, eta zaldizka berriz, etxe aldera juaten asi zi-

---

ran. Bideko land-etxetan gaba igaroaz eta egunez aldizka zelai, mendi ta basoak iraganaz, lau egun barru etxeratu ziran: an bi egun bitartean atzedan egonez, lau zai lotuta eramanak ondo gorde, ta zaldi bikain da arin batzuek artuaz, eskubi aldera, eta zaikide baten billa, bide artu zuten: zaikide ori arkitu zutenean, zaldiyak morroyai utzi, eta arren lagundiyan Buenos Airesera illabete bat barru iritxi ziran, txandaka zaldiz, bestetan onez, eta zaikideko gurdi aundiyetan gabez ondo ta lasai lo egiñik.

LERTXUNDI TA BAZTARRIKA JUAN MANUEL

Kalasan-zarretako aba jauna.

(Jarraituko da.)

P OLLI TA PELLO, BI EUSKALDUN BIKAIN DA ZINTZOEN KONDAIRA

(Jarraipena)

XI

Etsayik gabe bizi arren,

Ez dabil atzegin Miren.

Urak berez goitik bera itxasorontz dijuazen eran, onak zintzoengana, okerrak gaiztoengana, ta gizatzarrak istillu billa dabilta: erri-taka ez bada, ezin dirala gizatzarrak bizi dirudi, eta etsai bat lotsatu eta baldartu badute, beste baten billa dijuaz: etsai guztiak, al ezke-roz, usatu badituzte, dauzkaten lagun gutxiyen artean bateonbat asarretu erazi, ura erritaka alderatu, gero beste bat, eta orrela azkenean bakarrik arkitu bear izaten dute: ez ordea uste, bakarrik, etsayik gabe egon arren, pakean bizi litezkenik: bakoitzak bere biyotz barrenean, bestegan onak izan bear gerala diyon, gogo bat oartzen du; gogo au, bearraren deya, Jaungoikoaren naimena da, ta gizatzarrak, iñor, guz-tiak ušatu dituztelako, aldamenean ez daukatenez, ezin dute gogo au ere euki nai, eta bera ezereztutzeko asmoan arren kalte ari dira ekiten eta bere biyotzarekin beti asarre, Jaunaren deyak oinpetuaz dabilta.

Ez esan onela, Jaungoikoak egin ditun lez, dabiltzala: giza-tzarrak, lenbizikotan beren asmo zitalak menderatuko balituzte, besteengan onak izango lirake: geyena, berbera menderatuaz, egindunak, errešena, besteengan maitetsu izatea, eginlezake; bañan gaizki asi ezkeroz, ez da arritzekoa, urak goitik bera bezela, gizatzarrak, gaiztakeriz gaiztakeri, bere ondamen osora iritsi arte, eroritzen badira. ¡Jaungoikoak lagundu ditzala!

Orañ esan dan au bera Miren gaišoari gertatu zitzaion: alaba bakarra, emakume eder ta aberatsa, senar baten orde z gizon apal,

langille ta morroitzat zirudin bat artu zuna, beti nai izan-t-zuna egiten oitua zegon: lenbiziko aldiz senarra gogor jarri zitzaionean, bere nabarbenkeri guztiya adirazi ta bere aitaren izen ona gordetzeko aitezkitan, bere senarra erotzat artu erazi arte, etzan ustez atsedean gelditu.

Naigaben bat gertatzen danean, neketan dagonari lagunak errukiturik eta atzezin opa juaten-t-zaizkiyo; bañan Mirenen etxera etzan inortxo eldu: ¿zergatik? etzun iñork esaten, bañan Pelloren erokeriya gezurtzat zeukaten lagun asko ziran.

Ezin da emakume bat luzaro bakarrik eta iñorkin itzezin gabe egon: da Miren, erdi asarretua, bere lagunengana maiz ta malkotsu erruki billa juaten asi zan: ¡alperrik! emakume denak, biyotzeko šamurtasuna galdu bazuten bezela, etzuten naigabe eta eriyotz gañean itzezin nai, alai bizi ta beren berriak beti irakurriyaz, Mirenen nekez ajolik gabe, bakarrik eta samiñ uzten-t-zuten.

Su ta gar egiña, ainbeste etsipen da ondamu eziñ eramanaz, gizonetara biurtzea obe zitzaolako asmoan, ayenganatu zan: etzekin gaisoak, gizonak txurikatu ta edertzat gogoz artzen-t-zuten bakoitzean, bere ontasuna kutsutu ta beste emakumeen gaitznai eta berriketak aunditzen-t-zitula; bañan kaškarin bati etzayo olako gauzik gogoratzten, da Mireni gutxigo.

Beltzez jantzita bere soñeko pollita erakutsiyaz, ollo bat beziñ arro ta txori bat beziñ arin, batzar batera zijuan gure Miren, arratsalde eder bat igarotzeko asmoan.

Gizon aberats da itzontzi batek lagun da ezagun asko bildu nai zitula adirazi zun, eta arregana gizon da emakume asko eldu ziran, batzuek jostatzeko asmoetan, besteak beren apaingai ta edertasuna erakusteko.

Lenbizi abeslari, gerogo dantzari, atzezin da alai denak jostatu ziran; otordu arin bat, oi zanez eta aurretik eskeñiya, zuten; da jate-gira juanez, guztik pozik alkartu ziran.

Jan da edan ezkerro, bakoitza al-t-zun bezela itzegiten asi ta berri-keta zabaldu zan; lenbizi, aldamenekoakin bakoitzak itzeziñaz, gero urrutikoai sendo oju egiñaz, ta azkenean guztiak etxeoak balirake bezela, begirapenik gabe.

Istillu artan, ondo edan da zegon batek, bere edan ontziya eskuan arturik, ango emakume guztiyai bejondeyak eman naye, itzegiten asi nai izan-t-zun; da besteak, beren eskuetan edariz betetako ontziya zeukatela ere, iñildu ziran.

—Ez dakit, ziyon, asko edan dedalako, edo nere begi ta mena erdi itxutuak dauzkadalako, emen, zeru ontako izar guztiyak antz batekoak dirudizkidan! ala ere, izar oyen artean batak besteak baño obe ta ederragoak izango dirala oraindik badakit: zuek, nere adizkide mai-teak, oyetatik zein argi, lerden da eztsuena dan, arren osasunera ontzi au ustu dezadan, esaidazute.

Ontziak mai gañean utzita, txaloka gizonetatik geyenak, ta emakumeetatik gutxi, asi ziran ¡bejondeizula! ojuaz; bañan oraindik zintzo zeuden gizonak, eta ispillu edergillerik ezin arkitu zuten emakumeak, isillik iraun edo dar-darka jarri ziran, txaloka zeudenai begira.

Miren txotxoloa, txaloka zeudenetakoa zan.

—Ez det uste (gizon mentsu bat esaten jardun-t zan), ez det uste asmaketa ori erreša ta egokiya danik: bein batean, iru emakume eder zeuden, Olimpoko mendian bizi omen-t-ziran, eta gezurrezko deun artean: deunetako batek, ez dakit navez edo uste gabe, urrezko sagar bat iru emakume ayen arteko ederrenarentzat eramana ziun: eta ¿badakizute zer gertatu zan? Iru emakume ayek, txit ederrak oment-ziran eta zintzoak, ta ala ere, bata bestea baño ederragoa izan nayan, irurak beren artean asarretuta gelditu ziran: orregatik ta emakume guzti oyek eder ta zintzoak diran eskeroz, berairi ¡bejondeyela! esanez, ontzi guztik ustu bitez.

Len isillik egon-t-ziranai orduan txaloka asteko txanda etorri zitzaizen, eta ala gogoz egon-t-ziran beste itzaldilari bat altxa zan arte.

—Andre eder da gizon bikañak, lengo asmaketa zailla dan ezkeroz, beste jostaketa bat adiraziko dizutet nik: gizon bakoitzak, zer emakume beretzat egokiyena dan esan dezala; eta ura besotik artuta, arren osasunera edan, da gero dantzara atera dezala.

¡Ederki, ederki! gizon da emakume geyenak ziyoten.

Azkena itzegin-t-zuna, orduan, zer emakume alayena zegokiyola esanez, altxa ta bere emaztea besotik artuta jarri zan.

—¡Neri bizkorrena!

—¡Neri lerden bat!

—¡Eder bat!

Eta onela bakoitzak nai zun emakumea artu zun, txaloka aukera denak beste guztiak artzen-t-zituztela. Senar-emazte guztiak, lenbizikoen eran, alkartu ezkeroz, bakarrik zebiltzanak aukeratu bearrean, len mozkor samar itzegiten asi zanak, altxa ta esan-t-zun:

—¡Neri, bada, bizkor, lerden, alai eder ta eztsitu dan emakume bat dagokit.

Au esan, da Mirenganatuaz, besoa eskeñi ziyon. Arro-arro Miren, ainbeste txurikeri esan-t-zizkiyon gizonarekin altxa zanean, txaloka batzuek, mar-mar-ka besteak, jardun-t-ziran, da emakume batek išilka-mišilka bere senarrari ziyon:

«Arro orrek, erotuta daudenentzat bakarrik, egokiya dirudi.»

Parrez senar ura asi, beste batek zergatik parrez zegon galdetu, arrek esan, besteak jakin, eta alde batetik bestera berriketa au zabaldu: au dena, guztiyak binakatu baño lenago gertatu zan.

Dantzan asi ziranetik gauz ikusgarri bat oartu zan: ariñ arin guztiak Miren da bere lagunari begiraka, eta oyek eziñ ikusi lituztekeenean, parrez zebiltzan: etzuten biyak lenbizikoan ezer igarri; bañan gero go, parrak aunditu ta zabaldu ziranean, bai: ¿zergatik parrez egongo ote dira? ziyoten, da jakin nayez, binakatuen artera iragari eta ayek išil; ayengandik alderatu eta berriz parrez ta lertu arte..... au igarri zutenean, bai, arri ta larri jarri zirala biyak!

Miren, iñoiz baño lenago dantzak nekatu zun noski: eseri ziran... zerbait jakin nayez..... okerrago; geyago begiratzen -t-ziyetela, eta gero eta geyago par egin nai zutela zirudin.

—Gugatik parrez daudela dirudit, ziyon Mirenek.

—¿Zergatik? ziyon lagunak.

—Ez dakit, bañan gugatik parrez dabiltzala ziñez esan nezake, ta zergatik ote dan jakin nai nuke.

—Alajaña, laster jakingo dezu; itxoin pizkabat, azkar natorkizu.

Altxa ta juan-t-zan Mirenen laguna beste baten billa, eta begirapenik gabe ¿zergatik guztiyak parrez zebiltzan, galdetu ziyon.

—Enizuke esan nai; bañan gogoz jakin nai dezun ezkerro, eta etzerala asarretuko eskeintzen badidazu, esango dizut.

—Ta ¿zergatik zurekiñ asarretu bear nitzake? etzaitetz funfun bat izan, da ezaidazu.

—Miren orren da zure kalte išeketan dabilta: ura erotuentzat bakarrik dala egokiya, diyote.

—Ta ¿zeñek ori esan zezaken?

—Zure lengusu Kataliñek uste det esan dula.

—¡Katalin kaškarin!..... ez dakit nola besotik artuta lotsatu, ta ušatze ez dedan!

—İso ta etzaitetz asarretu: ¿noiztik aiñ ajolki zu?

—¿Ez dakizu, bañan, ori jakitera Mirenei; berak bialdu naula?

—Gezurren bat esayozu, ta kito.

Ta au esanez laguna berriz dantzan jardun-t-zan, gero ta geyago parrez.

Zerbait edana egon arren, esan-t-ziyotenarengatik ernai, ze esango ote zun asmatu nayez txutik eta lurrera begiraka iraun izan bear-t-zun Mirenen lagunak; Miren larri begiraka zeukan, besteen parrak aitzent-zitun, eta eziñ ala asko egon litekela oartuaz, Mirenen aldamenara eldu zan.

—Ta, zer? galdetu ziyon onek erdi asarre.

—¿Zer izango da? ¡utsa! nere lengusuak, dantzatzeko gaizki nagola, esan omen du.

—Egiya išiltzen didazu, noski; alako utskeri batez geyegi asarretu zera ta.....

—¿Ni asarretu? ta buru ariñ orrek esan dunarengatik? Ez uste, Miren, da berriz dantzan ari gaitez; oraiñ obetogo nabillen esan dezala zaputz orrek!

—Ezin det; gaišo nago; buruko miña daukat, eta lenbailen emendik irtetea nai nuke.

Berri au, batzarrekoen artean zabaldu zanerako, batzuek errukiz, besteak larri, ta oso gutsi maitetasunez beteak, dantza utzita, Mireni aldamenean jarri zitzaizkiyon: geyenak, arren gaišotasuna ezer etzala izango ziyoten, bañan alperrik; Miren benetan gaišo zegon; biyotza es-turasun da gorrotoz betea zeukan, muñak bero, gorputza dar-dar, da burua nastuta: txorabiatu zan. Lenbailen bi emakume maitetsu ta errukitzalleak, besoetan artuta, oyeratu zuten eta beste guztiyai, juan-t-zitezela eskatuaz, biyak bakarrik, gaišoari laguntzeko asmoan gelditu ziran.

Etzan, ez, asko Miren txorabiatu; obe zun, txorabiatuta luzaro egon izan bazan: zerbait ondu zanean, išillik eta erdi lotan zirudila, arratsalde artako atzegabe gañean, egiya asmatu nayez beregan ari zan, zer-t-zan ezin jakiriik, bañan gaiztakerin bat zala igarririk,

Ontan, Mirenen zai zeuden bi emakumeak, ura lo zegolakoan, beren artean išilka-mišilka itzegiten asi ziran: Miren ernai zegon, eta zergatik arren kalte ta parrez eta išeketan beren lagun lagunak ere ibilli ziran aditu zun. ¡Ene! ziyon beregan; ¡olakorik etzitzaidan beinere gertatu! ta zirzil bat, ume zatar da kaškar bat izan da išeketan jarri nauna; itxoin, itxoin, uste ez dezunean, sari on da izugarritzko bat emango dizut, bai!

Etzuten Mirenen zayak, au oyea al de batetik bestera biurtzen asi zan arte, esnatuta zegola igarri: biyak errukitsuak, ziran, da al bezela laztandu zuten.

—Juan-t-zaizu, Mirentxo, naigabe ori ? ¿zer nai zenduke? esan; emen gaude zure atzegin billa, gure kutuna.

—Etxera jua nainuke; enago ondo: gurtarin bat ekarri, ta eraman nazazute.

Ala Mirenek nainzulako egin, da ura etxera eramanez, egoki ta maitetsu oyeratu zuten.

Gaišoak eskerrak emanez agurtu zitun, eta bi lagun ayek goibel da neketsu alderatu ziran, batak besteari banakatzerakoan ziyola:

—¿Zer amai zorigaitzozkoa gaurko jayak izan dun, ikusi dezu, maitea?

—Geyegi, ta ez dakit berriz olakoše batean arkituko naizen.

Ondo ziyon onek. Olako batzarrak, alai asi arren, azkenerako kaškartzen dira geyenetan: jan da edan ondorean, beti txoroen bat, besteen gauzez asarretu edo isekatzen dana izaten da, ta arren bidez bateonbat lotsatu ta mindu bear.... asko edo geyenak lotsatu ta mintzen ez badira.

Txit aundiya noski, andik aurrera etxean sartu, ta luzaro egon erazteko, izan bear-t-zun Mirenen lotsak. Txikitandik ikasi etzuna, ordun eta nekez jakin-t-zun. ¿Zer lotsa ta zer nekea!

Bañan ez datoz beñere banaka gaitzak; geriziak bezela alkartuak datoz.

Neketsu ta gaišo Miren, iñork sinistu naitetziyola, zegon eta ba-karrik eta makal zebillen:

¿Zer egin? ¿lan? etzan lan egiterako jayoa. ¿Auzora jua? aureko išek etzitzayon beñere aztuko; oraindik ere, ura gogoratuaz, asko minberatzen-t-zan «Ez, nere etxean sartuta, išillik eta nere gauzen zai egongo naiz» eta au esanez, saltegiko burutzat zeukan Patxiri deitu ziyon.

—Gaišo nabil, Patxi, etxetik eziñ aterean, nere artu-emanak ikusiyaz egunak igaro naituke: orregatik, orain gutxi gora bera nola dijuazen esan, da biyartik aurrera, idaztiak egunero, ikusi ditzadan, ekarriko dizkidazu.

—Ezin niteke zu gaišo ikusiyaz poztu; bañan gaišotasun au, arrez eta egunero, nere etxeokandre maitagarriya, ikusi bear bazaitut, ondo etorriya izan dedilla esan nezake.

—Lušinkeri oyek utzi ditzazu, Patxi; ez daukat jostatzeko gogorik: ¿nola dijuaz nere artu-emanak?

—Nagusiya gaišo jarri ta eraman-t-zutenetik, gaizki šamar: ez dakit zergatik izango ote dan, bañan ez da len aiña erosle etortzen: oyalak da eun asko alperrik galtzen daude: len artutako diruak, langilleai saritzat emanez, iya amaitu zaizkit, eta udarako salgayik eziñ erosiya arkitu naiz.

—Eta ¿zergatik ez didazu olakorik esan lenago?

—Lau aldiz bearrez ta amaika aldiz, zure edertasuna pitin bat ikusteko asmoan etorri nai izan det, eta beste ainbeste bidez «pakean uzteko eta bear niñuzunean deituko zidazula» erantzun didazu.

—Ez da orrela emendik aurrera gertatuko: egunero nerekiñ egongo zera-ta.

—Gauz bat, etxearen alde ustez, esan nai nizuke.

¿Zer?

—Lan gutxi daukagun ezkerro, ez da ainbeste langillerik bear; da bi gutxienaz utzi genezazke.

—Ori ondo badirudizu, egiñ: bañan egokiyena nik neronek, itz onez laztanduaz, bialtzea izango litzake: orain bertan iyo erazi ditzazu eta «biyar arte».

—Gaurtik nere zoriona asiko da, eta etxe ta saltegiya ere, alako etxeoandre maitagarriyak zaindu ezkerroz, emendik aurrera obeto juango dirala uste det.

—Ala izan dedilla, ta eskerrik asko.

Alai ta doaitsu, etxeoandrea arrentzaz atzezin-t-zegolakoan, eta arro arro saltegiya jetxi zan Patxi: ta ušatu nai zitun bi langilleai, etxeoandrea itxoiten zeukatela esan-t-ziyen. Iyo ziran oyek, etxeoandrea apal da egoki agurtu zuten..... bañan larrituta, zertarako deitu zitun esan-t-ziyenean, gelditu ziran.

—¡Ene etxeo andre maitea, gutzaz arren erruki zaitez! onak gaiztoen artean eziñ ondo arkitu litezkelako, bateonbategu bialtzea nai lezake ta.

—Ta ¿zergatik uste dezu bialdu nai zaituztela?

—Aitu dezaidazu: bi seme ta iru alaba dauzkat, eta emen irabazten dedan sari laburrez doi-doi ayei jaten emateko aiña det; ala ere, enuke ezer gaizki irabazi nai; orregatik, zure saltegitik zerbait kentzera askotan ukatu naiz, eta nere bikaintasunez gorrotoratu zait noski Patxi: au da nitzaz da nere lagun onez sinistu bear dezuna.

—Nere etxetik zerbait kentzen dala diyozu?

—Bai, andrea, ta ugari lapurtu dute: buruztat daukagun Patxi berak bere emazteari saltegi txiki bat jarri diyo: ango oyal da eunak, emendik alperrik galduta zeudelako aitzekitan, eraman dituzte; beste morroyak ondo lagundu diyote lapurretan, eta berak ere zerbait artuko zuten.

—¿Saltegi txiki ori baaldakizu nun dagon?

—Bai, andrea, ta nai badezu erakutsiko dizut.

—Ondo dago: zuazte orain saltegira, betiko alderatu bear bazen-dute bezela, zuen gauz da trebe guztiak atera ditzazute, ta emendik ordu batera, aldameneko eliz aurrean itxoingo didazute; ni, bitartean nere eginkizunetan ariko naiz.

Juan-t-ziran bi langilleak: berealañen saltegira jetxi zan Miren, eta salgayak ikusi nayez, Patxik pozez lagunduaz, gora bera ordu erdirren batean ibilli zan.

Berriz iyo, txukun jantzi, ta lašterka atera zan; eliz aurrean bi morroi ayekin arkitu, ta Patxiren saltegi txikira juan-t-zan; bañan bakarrikan sartuta.....

—Egun on, ziyon

—Bai zuri ere, erantzunez, andre gazte ta pollit bat atera zitayon.

—Alkandora ta ator josiyak saltzen al dituzu?

—Bai, ta onak; Parisen bertan egiñak; etzituzuke iñun obegoak arkituko, begira (ta au esanez bi edo iru alkandor da atorrak erakutsi zizkiyon).

—¡Enetxo! onenetakoak eta bear nitunetakoak dira: eta bakoitzagatik ¿zenbait kendu naiko didazu? aberats batentzat dira; bañan ez da aberats au eskuzabala.

—Merke emango dizkizut; beste saltegi aundiyetan zortzi peson alkandorak, eta amabian atorrak salduko lizkizuteke; bañan emen ez dira ain garesti saltzen; sei peson bata, eta amarrean besteak.

—Ongi dirudizkit: eta neska txikiyentzat ere izango dituzu ator polliten batzuek?

—Bai ta ere: bi edo iru izan bear ditut oraindik..... emen dauzkazu, eta oyek bost peson bakoitza jarriko dizkizut.

Nik batun (1) bakoitzetik asko, gutxienaz amar, nai nituke.

—Ez dauzkat ainbeste orain, itxoin albazenezake.....

(1) Batuna=*clase*.

—Gaur bertan nere errira jua bear det; jostun beartsu bat naiz, ta eziñ nezake egunik galdu.

—Ordu erdi baterako ekarri eraziko nituke.

—Orduan bai: bitartean beste gauz batzuen billa nua; «gero arte».

—Agur.

Miren, beste aldera jua, da esandako garayan, salgayen billa etorri zan: ordurako iru bilgotxo (1) ekarri berriyak eta oraindik askatu gabe zeudenak, antxe zeuzkan Mirenek, eta bilgotxo ayei begiraka jarrita, beregan, ondo zebillela, ziyon.

—Ikusi ditzazu, ziyon salariyak, bilgotxoak askaturik; guztiak len erakutsi dizkizudan bezelakoak dira, ta bilgotxo bakoitzean amabi dauz-kazu.

—Obe, ziyon Mirenek, eta amabi oyeck, len esan dan ordaiñez erosi-ko dizkitzut.

—Nai dezun bezela; berreun da berrogei ta amabi peso dira; bañan bi zureztat, eta kito.

—Eskerrik asko: bi peso oyeck, au ostatura daramazkinarentzat ondo etorriko zaizkit.

Alkandor da atorrak bere bilgotxoetan bildu ta, lotuak banaka, atera zitun Mirenek: atarian zegon gizon bati eman-t-zizkiyon eta irtent-zan. Etxera aldi gaitoz betea zijuan: bidez erabakille Jaunaren bizitokira sartu zan, eta bere saltegikoak ikusi etzezaten, beste alde ezkutu batetik bere gelara iyo zan. Bi langilleai urrengo goizeko amarretan etorri zitezela aginduaz, bakarrik gelditu zan.

¡Arren neke ta larritasuna! ¿Zer gertatuko zitzayon? Lagunak lotsatu zuten; etxeakoak lapurtzen-t-ziyoten: ¿zeñengan euki zezaken ustekidik? ¡Gizon bikain da on bat etxea zaintzeko bear-t-zun..... da nun arkitu zezaken? ¡bere senarra an baleuka!..... bañan, ez: bein gaitz egin-t-ziyonari ezin barkatu zezayoken beñere..... ez arri, ez Patxiri, ez ta ere lotsatu erazi zun andre zaputz ta zorigaiztozko arri!

Onela bere burua berotuaz, ta bere biyotzeko samintasuna aunditurik, egun luze ura igaro zitzayon Mireni: etzegokiyon gaišo zegola esatea eta ernai egon nai zun..... alperrik, biyotz sendo batek, atzekabe bat ondo eraman lezake, bañan asko ez; ur ñanlak aldiz ta luzaro eroriyaz, arri gogor bat ere biguindu ta txulatzen dure, ta ainbeste ta alako nai gabeak biyotz sendo bat ere bai: ¿nola bada Mirenen biyotz zauritua etzuten urtuko?

(1) Bilgotxo= *paquete*.

Urrengo goizeko bederatzietan, besarpean etxeko idazkiak zera-mazkila, etxekoandarengana gure Patxi iyo zan alai ta pozez; beti bezela lusinkeriz Miren agurtu nayezi asi ta idaztiak eman nai zizkiyon; bañan iñoiz baño asarrego Mirenek begiratu ziyonean, zerbait larrituta išildu zan, eta andre arren arpegira begiratuaz ta beregan, ondo itzusi zirudila ta ura ikusi gabe bizi leikela, ziyon.

Miren bitartean, idaztiak gora ta bera erabili ta irakurriyaz zebillela, txandaka larri ta ezpañak ortzez eltzen-t-zegon: ¿zer ikustent-zun? naiko okerkeri, ustez, ainbeste asarretzeko, ¡bi illabete ayeta-ko anbat guztiyeta etzun ezertxo ere Patxiren etxera saldu zala idazti ayetan ikusten! ez ta aurreko arratsaldean bialdutakoak ere!

Goibel da asarre eta begirapenik gabe Patxiri esan-t-ziyon:

—Ona ziñalako ustean, nere diru ta artu-emanen zai jarri ziñudan len: orain, gaiztakeri asko egin dizkidazulako kendu, ta gaiztotegi batera bialdu bearko zaitut.

Larritasunez txuri txuri jarrita, etzun lenbizikoan Patxik ezer esan: ezin-t-zun aditu zuna sinistu; bañan pizkabana menduaz ta zer galpen zetorkiyon igarriyaz ernaituta, iripartxo batez, ezeren ajolik ez bazun bezela, erantzuten asi zan.

—Asko arritzen nau zuk diyozunak: ta ziñez, enun uste olako andre maitagarri batek orrelako gauzik esan zezaidakenik.

¿Etzendun olakorik uste, uso errugabe orrek? nik ere ez; bañan, esaten dizudan ezkeri, egiya izango da noski.

—Ez det uste, zuk esate ezkeri, naikoa izan litekela egizat guztiya artzeko (ziyon asarretuta Patxik).

—Oraindaño beiñepein gizon zintzo guztiak sinistu naute: onezkeri bazekizula uste nun; sinistu nai ez badidazu.....

—Geyegi sinistu dizute: ¡alajaña! senarra erotu zitzaizula gezurka esan, da erotzat artu zuten; ez uste ordea, gaiztoa naizela esanda, gaiztotzat artuko nautela, ez.

—Badakit etzerala oraingotik gaiztotzat artua izango, lenagotik gaiztoa zera ta; eta ez gaiztoa bakarrik, gezurti ta lapurra ere bai.

—¿Lapurra ni? (altxata ziyon, begiak odolduta zeuzkala).

—Eseri zaitetz pizka bat eta aditu zaidazu geldi. Atzo zure emazteari iru bilgotxo bialdu zizkiyozun: ¿nun agiri da ori? emen, idazti oyetan, ez: beste askotan ere, zure emaztearen saltegiya oyal ta eunez bete arte, aruntz nere salgayak bialdu dituzula badakit; eta zuk, idazti oyetan jarri bearrean, išillik euki dezu.

—Gezurka zabiltza, eta diyozena danzkitzen (1) ez badidazu, erabakille aurrean esan bearke didazu.

—Itxoin-t-zazu pizkabatean.

Atera zan Miren, eta erabakille Jaun eta lengo eguneko bi morroi, iru bilgotxoak besoetan zeramazkitenakiñ, etorri zan berriz.

—Emen daukazu erabakille Jauna (ziyon Mirenek Patxiri): ta beraren aurrean, lapur bat zerala diyot: or daukazu atzo nere etxetik atera zituzun bilgotxo oyek; oraindik zure aurrean jarri niyen agergayakin daude: ukatu zazu oraiñ.

Gaiztotegira Patxi, lots ta atzekabez betea, eraman-t-zezan, erriko zai bati erabakilleak agindu zion. Saltegiko burutzat, Patxik bialdu nai zitun langille ayetako bat Mirenek jarri zun; eta atzeğin billa noski, erabakilleari, pizkabat geyago gelditu zediñ, itxoiteko eskatu zion etxeoandre gaišo arrek.

—Gogoz, Andre Miren (ziyon erabakilleak): badakizu oraingo eta beste gertaera guztiyetan ere, zure agintze zai nagola.

—Ainbeste naigabe tartean zure laguntzaren bearra daukat, Jauna; etsai asko ditut eta guztiyak txetu nai nituke: ezin niteke bestela bizi.

—Patxi ta išekaz erabilli ziñun emakumea erreš zuzendu eraziko ditut: zure etsai guztiyak arrapatu albanezazke!.....

—¿Zeñek eragotziko lizuke?

—¿Zeñek, diyozu? bat bakar baten alkartasunak. Ez dakit zein dan, bañan azkarra izan bear dula uste det.

—¿Zer gertatu zaitzu, bada?

—Zuri adirazi baño lenago zuzendu nezakelako ustez, enizun atzo gertaera txar bat esan nai izan: orain, nai ta nai ez, esan bearke dizut: amabosten bat egun izango dirala, ezin sinistu nezaken gaiztakeri bat adirazi zidaten: gaiztakeri au egizkoa ote zan jakiteko, nere mendeko zai batzuek bialdu nitun, eta ayek esan-t-zidatenez, egizkoa zala atzo bertan jakin nun: nitzaz baño zutzaz errukigo, zuri esan bearrean arkitzen naiz, ta, nai gabe arren, adirazten dizut.

—¿Zer da, bada, ainbeste gaitz ekarri lezaidaken gaiztakeri ori?

—Erotzat geneukan zure senar ura ostu, ta eraman digute.

—¿Zeñek, noiz, nora?

—Nora ez dakit, bañan bera eraman digun lapurra nolakoa dan bai.

—¿Nolakoa da?

—Gizon galant, eder, bizardun eta zure senarraren izkera dakin bat.

(1) Danzkitu= *probar*.

—¡Ene! (ziyon Mirenek eskuak biyotz gañean jarriyaz eta ojuka):
¡Ene! arren da arren, gizon madarikatu ori arrapatu, ilm purrukatu
zaidazu, ni bizirik ikusi nai banazu.

—Orduan zein dan badakizu noski? esan, esan bereala.

—Gizon ori..... ¡a! gizon ma....da....ri....katu ori, nere.... etsai....
aundiyena da!

Etzun Mirenek geyago itzegiñ. Biyotza lertu, burua ustu ta gorputza gortuta arri bat bezela erortzera zijuan: erabakilleak eldu ziyon, eta ojuka etxeko guztiak larritu: ta bildu zitun: eta sendagille billa batzuek, negarrez besteak zeudela, erabakille ta neskame baten artean ojera eraman-t-zuten.

Etzala artatik ilko, bañan luzarorako zala Mirenek zeukan gaitza, adirazi zun sendagilleak: banakatu ziran guztiak, eta Miren gaiñoaren zai gelditu ziran mirabeak etziyoten arri urrengo egun arte itzik aditu.

LERTXUNDI TA BAZTARRIKA JUAN MANUEL

Kalasan-z-darretako aba jauna.

(Jarraituko da.)

POLLI TA PELLO, BI EUSKALDUN BIKAIN DA ZINTZOEN KONDAIRA

(Jarraipena)

XII

Goiz izan edo berandu..... beti Jaunak laguntzen au.

Miren, biyotz biguin da makalezkoa izate ezkeroz, egun ayetan zeramazkin nekez illa izango baitzan; bañan biyotz gogorra zun, da etzan il, ez: ala ere, betiko zauritu zitzayon bere osasuna: ala zirudin beñepein, bere arpegi ori ta latzak ziyonez.

Zortzi egun barru, erdi il da erdi bizi egonez, sendagille eta etxe-ko mirabeai naiko ikara eman-t-ziyen, eriyotzatik igesi ta zerbait sendatzen asi zan arte: ¡Arren zorigaiztozko oju ta negarrak! etzun iñor ikusi nai; ezin-t-zan bakarrik egon: berak zein-tzan etzekin bat zeto-rrela oartzen bazun: bere senarra izango ote zan bildurrez dar-darka asten-t-zan.

Gerōseago bildurak juan -t-zitzaizkiyon, guztiz ez arren: biyotza ere zerbait lasaitu zitzayon, ta arrez pizkabana sendatzeko gai zegola, sendagilleak adirazi ziyon.

¡Gaīsoa! ¿zertarako bizi nai, ala beti bildurti ta negarrez bizi bear bazun? ¿elitzayoke, uste etzun batean bere senarra, aiñ asarre izan bear-t-zuna, etorriko? Eta ¿eluke alako batean il nai izango? ¡A, Polli madarikatua! Indiyotarrak ill izan bazuten, «enitun, ziyon Mirenek, ainbeste naigabe eramango noski». «¡Nun dagon jakiñ albaneza! ¡nork daki nun bizi dan gaitzkilli ori!»

Olako itzaldi samur da eztitzu, bere barruan besteen aurrean, eta karrasika ta gorrotoz betea bakarrik zegola, esaten ari zan Miren, andre baten orde z emakume biyotzgabeko bat zirudila. Etziyon gorrotoak bizitzen uzten; etzitun ere, bere alaba laztanak, aitaren antzekoak

ziralako ikusi nai, ¿nola bizi onela? ¿etzitzayon iltzea obe izango? ¡Ez, ez! ainbeste gaitz egin-t-ziyoten bi gizon ayek illak ta oinpean purrukatuak ikusi arte..... etzun ez il nai! ¡Zer zoriona berarentzat olako asmo ayek eskuratuku balitu!

Udazkena zetorren: Mendozako inguru guztiyetan, mastiyetako lanetan zebiltzan langille naiko matsak, eldu ala moztu, ta etxeratzen. Mirenek ere mastiyak bazitun, da orregatik eta sendagilleak ziyonez, langilleak ikusi, bere etxea zaindu, ta bitartez osasun billa ibiltzeko asmoan, bere baratz etxera juan nai izan-t-zun.

Geldi-geldi ta eguzkiya gurtariñaren barrenean egoki artuaz, ara zijuan Miren: urrutitik bere ibar da mastiak ikusi zitunetik, bere maizter guztiyak lanean-zebiltzala zekuskin: «¡ederki!», ziyon, urte ontan matsa ugari dago, ta asko irabaziko det».

Ibar asierara iritxi zanerako, bere gurtariña zala arriturik igarri zuten maizter batzuek, eta etxeoandrea agurtu nayez aldameneratu zitzaizkiyon.

—¿Nundik nora gure etxeoandre maitagarriya? ¿nola zaude? ¿bizkortu zera? (maitetzu ziyoten maizterrak.)

—Pizkabat bai; ziyen Mirenek, ta zuek ikustera, bitartez ibiltaldi bat egíñez, nator.

—Ta ¿nola zatoz bakarrik? nagusiyak gaur etorriko zala esan-t-zigun da!

—¿Noiz olakorik esan dizute berak?

—Atzo bertan; bera, oraiñ iru illabete barru emendik aterazi zun lagun da gure masti oyek urtero erosten ditun Jaun arrekin dator.

—¿Norekin datorrela diyoizute?

—Polli deritzayon gizon galant da aberatz orrekiñ.

Biyotzeko miñez berriz Miren, erdi illa zirudin: maizterrak, etxeoandrea ilko zitayelako bildurrez, al-ala, lagundu ziyoten: erdi txorabiatua zegon Miren: maizterrak etxera eraman nai zuten; berak arpegiya alderatuaz, ezetz ziyon..... ¿zer egin?

Atzeko bidetik norbait zetorren; bideko auts ta zaldi irrintziyak ala ziyoten: ¿zeiñ izango ote zan? ¿nagusiya? bai, nagusiya izango zan noski!

Maizter ayetatik bat, lasterka aurreratu zan..... eta etxeoandre an nola zegon zetozenai esan-t-ziyen.

Orduan Polli, kopetillun jarrita, pizkabat beregandu zan; eta Pello, aldamenean zegonari «pizkabat itxoin bearko dezu (esan-t-ziyon):

zuaz nai dezun tokira, eta emendik bi ordu barru, gaba illuntzerako, etxera eldu zaitez».

Au esanda, Pello geldi zegola, aurreratu zan, da pizkabana Polli maizter batzuekin batean.

Miren, gurdiñarian etzanda erdi illa zegon tokira Polli iritxi zanean, etzegon ura iñor ezagutzeko eran; maizterrak ezer egiteko ere ez; jain larrituak arkitzen baiziran guztiak! orregatik eta nagusitatz egiñez, Pollik, baratz etxera lenbailen jua-t-zitezela maizterrai agindu ziyaen, eta berbera gurtariñean barrenera sartu ta Miren besoetan jasorik, geldi-geldi ta arreta aundiz ura obeto jua-t-zediñ, etxeratu zan.

Etxe pollit eta baztarretutako artan euki bear-t-ziran eta eri bati eman litzaizkiyoken sendagayez ernaditu zan Miren: etzekin lenbizikoan nun eta zeñen artean zegon; pizkabana begiak argiratu zitzaizkiyon eta bere aldamenen Polli ikusi zun: jarren atzekabe ta bildurra!

Bañan gero al-t-zun gogorkiena, bere indar guztiak bateratuaz esant-ziyon:

—¿Zeñek onera etortzeko baimenik eman dizu?

—Jaungoikoak, ustez, eta zuri laguntzeko nere asmo onak.

—¿Zuk neri laguntzeko asmoak? Par egiñ albaneza, gogoz egingo nuke.

—Benetan etzaudela ortarako, Miren gaiñoa: eriyotza azkargi datorkizu, eta zure bizitzeko eginkizunak zuzentzea obetogo etorriko litzaizuke.

—¿Noiztik nora zu itzaldilari, Polli? apaiz egingo ziñuten noski!

—Eniñuzula ezagutzen usten nun, eta pozik nago: arrigarritzat, len, amaizen bat urte izango dirala, nitzaz ez gogoratuaz, oraiñ ongi ezagutzea artu nezake: ¿zein naizen badakizu beraz?

—Nai ez arren, geyegi: nere etsaitzat zauzkat, eta gaitzen bat neri egitera baizik etziñan etorriko: ¿zuaz emendik, eta bereala! maizterrai deituta, nai ta nai ez, bultzaka jua nai ez badezu.

—Ez, alajaña, Miren: enaiz oraingo aldiz, zuk ušatu ala igesi jua-teko asmoan etorri: atzo zure billa nebillen Mendozan; etziñudan arkitu, ta orrez atzekabe negola, Jaungoikoak nere eskura ekarri zaitu: oraiñ, uste det, nai dedan guztiya ušatzeko eran nagola.

—Jakiñ izan banun, etziñan, erabakillearen mendean ez bada, iñun arkituko.

—Ez uste, Miren; atzo bertan erabakillearengana jua nitzan: zer arrek eta zer nik egin bear gendun esan niyon, eta zure billa nebillela jakin-t-zun.

—Ez det uste, Polli: ez dezu gezurrez ezer irabaziko; ta obe zendu emendik atera ta lenbailen juatea; erabakillearen aurrean lotuta ikusten bazaitut, orduan sinistuko dizut.

—Ez dit iñork oraindaño, zuk ez bada, gezurti bat naizela esan; eta bidez beñere ez: itxoin (da papertxo bat txamarreko zakel batetik atereaz) da oraiñ irakurriko dizudana aitu zazu.

—¿Zer papertxo da ori?

—Buenos Airesko agintariyak Mendozako erabakilleari, nik esanak zintzo egin ditzan, adirazten diyon bat. Erabakille berak irakurri du, eta makur-makur nik agindua egingo didala diyo.

Juan-t-zaitez emendik, eta etzaitezela nere begi aurrean agertu, gizon madarikatua!

Alperrik begi eta belarriak itxita orma aldera biurtu zan Miren eziñ iñola lasai egon zeiken; bere gaiztakeri guztiak aurrean jarri zitzaizkiyon; gizonengan zeukan uste utsa bazijuakiyola igarri zun: Jaungoikoak ere astindu naiko zula burura zetorkiyon: etsayak, negartokiko etsayak ere, aldamenean zeuzkala iruditua ta ayeke ango su eta garretara zeramakitelakoan izututa..... ¡neregana! karrañika esanez, laguntz eske ta zalapartaka oyetik irten nai izan-t-zun.

Etziyon Pollik utzi; zintzo ta maitetsu, bere arreba baten zai balego bezela, polliki ta laztan elduaz zeukan, da lasaitu zediñ errukitsu ziyon:

—Etzaitez ikaratu, Miren: ez dago emen gaitz egin lezaizuken etsayik: ¡gora biyotza! Jaungoikoarenganatu zazu, ta Jaun berak, errukitsua danez, lasaituko dizu.

—¡Erruki, errukitsu! ¿zein nitzaz errukitu leike? ¡ez, ez! (ta su ta gar berriro begiak zeuzkala ta al-t-zitun alegiñez Polliri bultzaka) ¡zuaz, emendik! deadar egin-t-zun.

Eta amorratuta balego bezela, ta abere izutu bat zirudila, bere esku makal da txotxtuak erakusiyaz eta zerbait uñatu nai balu bezela alde guztiyotara ekiñez, jardun-t-zan.

Errukiz betea Polli, pizkabat atzeratuta egon-t-zan Miren zerbait apaldu arte: gero, gaiñoa egarriz itoa zegola igarriyaz ta malko sutu batzuek zerizkiyola, ur goño tanta batzuek eman-t-zizkiyon; da Miren, arren maiko ta apaltasuna ikusiyaz arrituta zegon bitartean, Po-

llik, buruko, maindire ta estalkiak antolatu zizkiyon, ama maitetsu batek egingo luken bezela.

Luzaro Polli, maitetsu, txutik, besoak bularretan zeuzkala, gaišo zegonari begiraka egon-t-zan: gaišoari ere, nunbait biyotza biguindu zitzaion..... da negar, negar samur da atzegiña noski, egin-t-zun..... azkenean :

—¿Nere senarra nun dago? apal-apal galdetu zun.

—Laster etorriko zaizu: nerekin zetorren, eta atzean gelditu da.

—Ta zu bezela ¿nitzaz errukituko ote da?

—Bai, noski: onegiya da Pello ortara ukatzeko: biyotz ona, samur da laztana da, besteen nekeak bereak baño geyako, indartsugo, errukitzen ditu, ta Jaungoikoak ere ala agintzen diyola jakiñean, gogoz, ta albaditu erreš, ayen ezereztasunen billa dabill; etzazu, bada, arren bildurrik izan; Pellok maite zaitu, ta bere maitetasunez laztandu naiko zaitula uste det.

—Ta zuk..... zuk..... ¡ai, ene! lotsatzen naiz..... (da arpegiya bere eskuz estali nayez gelditu zan).

—Etzazu, Miren, bildurrik euki: aspalditik errukitu zaitut, eta barkatu dizut ere: naiko neke jaungoikoak, zure biyotza bereganatu nayez noski, bialdu dizkitzu: ¡doaitsua zu, Miren, oraiñ arren deyak aitua zure eginkeriz damutuko baziña!

Berriz ere luzaro beregan sartu ta isillik egon-t-zan Miren. ¿Zertan jardun ote zan? Polliren itz samur da ongilleak ontzat artu ote zitun? Negar malkoak zerizkiyon; musu gorri, bañan larritasunik gabe, zegon; gerogo, lo gošo ta atze gin batek artu zun.

Ordurako Pello etxera etorriya zan; da bere emaztearengana sartu zeiken garai zai zegon: ontan, Polli, Miren lotan utzita, atera zan: Pellok, larriz beteak, gelditu ziyon:

¿Nola dago Miren? itze gin dezu? asmo zendun guztiya esan diyo zu?

—Obetogo, bañan gaizki samar dago; ez diyot uste nun guztiya esan; bañan nere iritziyaz naikoa bai: bere biyotza zuzentzeko aifia adirazi diyot.

—Ta zure zorraren gañean ez diyo zu, Polli, ezer esan?

—Utzi zazu, Pello, nere zorra dala diyo zun ori: ori berez zuzenduko da: ala ez baletorke ere, ez ajolik euki: orain egin bear deguna, zure emaztea lasaitu, ta jaunarengan biurtzea da.

—Ta Miren gaišoa ikusi nezake?

—Bai, bai; bañan lenbizi Mendozara morroyen bat, eta bere be-reala, bialdu bear zenduke.

—Sendagille billa maizter bat bialdu nula, iya bi ordu izan-go dira.

—Eta apaiza, Pello? Apaiz baten bear aundigoa dauka ta.

—Ain gaizki dagola al dirudizu?

—Bai, Pello; egiya esan bear dizut; zure emaztea bere aitaren bi-lla dijua, ta ura bezin zintzo Jaunarenganatuko dala uste det.

Jetxi zan Pello; morroi bat bere apaiz ezagunaren billa bialdu zun, da berriro iyoaz, da Polliren atzetik, polliki-poiliki ta biyotza jasupa-ka zerabilkila barrenera sartu zan.

An zeuden biyak iñillik Miren gaiñoari begiraka, alako andre ego-ki ta eder uru zabartua ikusten-t-zutelako erruki, ta ondu zalako as-moan ezitsu ta samur.

Miren, esnatu zanean, berak ainbeste gorrotatu izan-t-zitun bi gi-zon ayen aurrean, arkitu zan; erdi lots ta erdi bildur zegon, eta etzeukan itzegiteko kemenik.

Pollik, zerbait igarriyaz, Pellori kiñu bat egin-t-ziyon eta onek, bere lagunak esan nai ziyona asmatu rik, lenbizi itzegin-t-zun.

—¿Nola zaude, Mirentxo maitea? (ezitsu ta samur ziyon):

—Gaizki, Pello ta larri..... ¿barkatzen didazu?

Eziñ itzegiñez Pellok, emaztearen esku makal bat artu ta belau-niko, muñ gošo ta laztan bat eman-t-ziyon..... zotinka negarrez gel-diturik.

Naikoa Mireni, Pellok egiña, iruditu zitzayon: luzaro asnasik gabe egon balitz bezela indartsu ta lasai asnas artu zun; da gero..... negarra-ri ekin-t-ziyon berriro, ugari, gošo.....

—Eztitez larritu, Miren (ziyon Pellok) guztiya aztutzat daukat eta pakean, zu sendatu ezkeroz, bizi gaitez; gure alaben zoriona bide-ratu dezagu.

—Ezin da, Pello; nere egunak laburtu dira; biyotz ontako inda-rrak badijuazkit: zu bakarrik alaba gaiñoentzat geldituko zera.

—Ez, ez; zu ere bai, Miren: alabatxoak maite dituzunez, egiña-lak, ayen alde lagun dezaidazun, egiñalak egin ditzazu.

—¡Al banuke, bai, Pello! nere eriyotza bertan dago: apaiz bat ekarri albazenduteke....

—Deitu diyot, Miren; lasai egon, da albada lo egiñ ezazu; apaiza biyarko etorriko zaizu-ta.

Berandu zan; da itzegiteak Mireni gaitz egingo ziyolakoan, iñildu ziran senar emazteak.

Polli ta Pello, biyak ernai, bata emaztearen eriyotzari bildur ziyola, bestea gaiñoak bear-t-zun? bakoitzean sendagayak garaiz da zintzo emanez, gau illun ura igaroaz egon-t-ziran.

Goizerako, apaiz da sendagille Jaunak baratx etxera gabez ta larri elduta, beren eginkizunetan ari nayez, itxoiten zeuden: gorputzeko sendagilleak gutxi egin zezakela azkar igarri, ta gaiñoa utzi zun: gogo-sendagillea berriz luzaro Mirenen aldamenean egon-t-zan: ateratzekoan, malkotsu ta samur eldu zan, begiyak zerurontz zeuzkala, eta Polli ta Pellori bejondei asko gogoz emanez.

Bi lagunak berriro gaiñoaren gelara sartu ziranean, Miren, apal, geldi ta gurutz ongille bati tinkiro begiraka zegon: ¿zer gertatze ote zitzayon?

Andik pizka batera, bere inguruan zeuzkanak ere ikusi zitun, eta apaltsu ayekiñ itzegin nayez, esan-t-ziyen:

—Atozte. nere maiteak; oraindaño, gaitz asko egin-t-zidazutela-koan, etsaitzat euki ta gorrotoz beterik gaiztakeri asko egin nai izan dizutet; orain, ni zuen etsai ergel bat izan naizela aitortzen det. Nere aitari egin-t-ziyozutena bera neri ere egin nayez, barkatu didazute. ¡Milla esker! Jaunarengana nuanean zuetzaz gogoratuko naiz; bitartean nitzaz ere gogora zaitetzte: Polli, nere senarrak ordain-t-zaitzala, ta Pellori diyozun maitetasuna nere alabatxoai ere euki zayezu: Pello, etzaitetz nitzaz aztu. Iltzera nua; egiya, ta ziñez egiya, Jaunaren aurrean esanez, maite zaitut: arren, nere ta zure alabak zaindu ditzazu.

Bi gizon errukitsu ayek, etsayen aurrean sendo ta indartsu egongo lirakenak, ume zurtz batzuek bezela negarrez da makur zeuden: gaiño arren itz labur da maitetsuen indarrez biguindu ziran, da malkoak zerizkiyela eziñ itzegiñez, gaiñoari, beraren esku otzak artuaz, muñ ematen ari ziran.

Apaiz Jaunak, berriro eta iru negartiyen iñiltasuna ausirik, gurutze deuna bere eskuetan artu, ta Mireni erakutsiyaz, itz legun da samurrez atsedean billa zerura jua-t-zedilla ziyon: Miren apaltsu ta atzegiñ artaratu zan; Pello ta Polliri eskuz agur eta Jaunaren autzari eztitsu muñ emanez, jua-t-zan.

Negarrez da belauniko irurak ziñez ta benetan otoitz egiñez luzaro egon-t-ziran. Lenbizi apaiza altxa, ta oraindik eskuan zeukan gurutze

agurgarriya goratuaz, esaten asi zan: «¡Onetsiya, betiko onetsiya, izan bedi gure Jaungoiko maitea! Gu, arren aurrean ar kaskar da eze-rezkoak izan arren, gogorutzen gaitu ta kutuntzat gauzka; eta okertzen bagera, zuzendu nayez; zintzo bagabiltz bereganatu nayez, zaintzen gaitu: ez du inortxo ta beñere laguntzik gabe uzten: aita da, maite gaitu: askotan neketsu, ustez, bagarabiltzki, zeruko gure uriya aunditu nayean dabil: arren laguntz billa bagaude, arren itxoeran lasai egon giñezke: «laster edo berandu..... Jaunak beti laguntzen du». ¡Onetsiya ta maitatua izan bedi gure Jauna!

«¡Ala izan dedilla!» biyotz biyotzetik erantzun-t-zuten Polli eta Pellok.

LERTXUNDI TA BAZTARRIKA JUAN MANUEL

Kalasan-darretako aba jauna.

(Amaituko da.)

POLLI TA PELLO, BI EUSKALDUN BIKAIN DA ZIN-
TZOEN KONDAIRA

(Amaya)

XIII

Post nubila phœbus..... Nekeen atzetik atzegiña

Len esandako gertaeretatik onera bi urte igaro dira.

Gipuzkoako beterrian, eta toki pollit batean, mendi txiki ta boro-bill bat dago: itxaso aldera juanez, ezker eskubira da itai baten eran mendi aundi ta goitiyak dauzka; be aldera ta eskubian, ibai aldera, ibartxo bat; aldamenean eta ezker aldera mendi aundi oyetako baten malda; malda onen gañean, umetxo bat amaren magalean bezela, eserita dagola dirudi beste mendi txiki ta len esanduko pollit eta boro-billa: mendi onen tontorrean eliz txukun da ederra daukan erri bat; eta eliz orren inguruan naiko etxe txuri ta garbi daude.

Etxe oyetako batean, ta bere baratz erdiyan orritxolatxo lorez da landare usaingarriz betetako bat dago, ego legun da epel batek aizezen dula. Barrenen eta patxaran gogoz da ugari jaten sei notiñ egon dira arratsaldeko bostetatik seyak arte.

¡Ayen poza ta berriketak!

Bi gizon mai laurkitutako alde batean; ezker eskubira, ta bata bes-tearen aurrean, bi andre zar samar da illetxuri; da gizon biyen aurrean bi neska gazte ta pollit, beren arpegi eder, begiratze laztan da iripar gošoz, bi aingerutzat artu liteztekenak.

¿Zein dira?

Ipar aldera dagon gizon galanta, Polli da; bere ezkerreko mardul da beti parrez dirudina, Pello; bakoitza bere amatxo maitearen aldamenean dago: eta bi aingeru pollit ayek, Pelloren bi alabatxoak dira.

Guztiak, jan ondoren, itzegiteko gogo aundiak dauzkate; gazteak

berriz, anak ariñ da odoltsu daudela, jostatzeko gogoz beteak dirudite, ta bere aitari, noiz baratzeraz juateko baimena eman naiko diyen itxoñez, laztan begiratzen diyote. Aitak ayen asmoak igarri ditu ta kiñuz, bayetz, diye: gazteak pozez altza dira; alde bakoitzetik asita, andre zar, amonak deritzayen ayei, lenbizi ta beren aitai gero, musu gošo ta dunbatsu batzuek bakoitzari emanaz dabilta; amon alai ta doaitsuak gogoz ere laztandu dituzte beren billobak: Pellok gazte aundiena, ta Pollik txikiena gerritik artuaz, eta biyak bat batean eta berdiñ, aitak balirake bezela, kutun bakoitzari galdetzen diyo:

—¿Maite nazu?

—Bai, bai ta txit asko (diyote neskak, musuka ta parrez ari ta ari):

—¿Beti bezela?

—Gero ta geyago.

—Ta aldamenean daukadan anai au baño geyago?

—Biyak berdiñ berdiñ.

—Mingañez edo biyotzez?

—Biyotz biyotzetik, potxolo.

Olašen parrez da begiyetatik biyotz osoa dariyola dijo gazte bakoitzak, eta alai ta maitetsu, bere aita maitea lepotik elduta daukala, au esan baño lenago, bi musu zoragille damazkiyo, eta aizpa bakoitzak bere maiteari eman dizkiyon musuak otztu ez dituen beste aizpari txanda ematen diyo, ta berriz ta berriz musu dunbatsu ta gošo ayek ditzen dira.

Musutaldiya amaitu da; orritxolako atean bi aizpak eskuz artuak agur maitagarri bat egin, da alai dijuaz: oju ta irrintzika batzuetan, išil da polliki bestietan, baratzeko alde batetik bestera dabilta mitxirrika ta lore billa; mitxirrikak berentzat nai dituzte; loreak berriz beren amon maiteentzako: jez dira, ez, emaitz ori, lore sorta pollit gabe amonengana juango! ¡ta bai, pozik, lore sorta eginda amonenganaturik eta loreak musutuaz ayei eskeñi ta ematen dizkiyenean, galditzen dirala!

Beren aita ta amonak, artara neskak dijuazelakoan, daude alai ta pozez beteak: orregatik, gazteak jostatzen dabilta bitartean, lasai ta patxaran itzegiten, batzar batean baleude bezela, jardun dira.

—Polli, alai ta atzegin zaudela dirudit, ene seme maitea, ¿ez da ala? (eungarren aldiz galdetu diyo bere amak Polliri).

—Bai, bai, amatxo laztana: ezin neike doaitzugo ludi ontan izan: egunero zure izena ta antza nere ezpañ da begi aurrean euki nayeiz

nebillela, zuretzat zerbait irabazten nulako pozik negon orain, nere ama maitea neke gabe, alai ta atzegin euki ta nere aldamenean bizkor da tēntē ikusi ezkeroz ¿zer zorion aundigorik opa nezake?

—Bañan naiko lan da atzekabe asko neregatik eraman bear izan dituzu Ameriketara, nere kutuna.

—Ez ainbeste, amatxo; egiaz, arrotzen tartean dabillanak, zerbait irabazi nai ezker, lan asko egin bear du; emengo naiko gizon emen morroi izateak lotsatuko litukenak, an ikazkin batek baño lan geyago egiten ikusi ditut, ta ni, beartsua izanik, ayek bezela arkitu naiz, bañan zure otoitzez noski, ta zuri laguntzeko bakarrik, lanean nebillelako, Jaunak lagundu dit, eta asko: arri esker, orain patxaran da zure aldamenean doaitu bizi naizelako.

—Ta an erreṣ aberastu leike bat, zuek bezela?

—Ez aiñ erreṣ, ama: emen ondo oituta Ameriketara dijuazenak, ez uste, aberastu litezkela; an asko irabazi arren, ugarigo ondatzen da; goiz da arrats, pañarretik asita beti txurrut dabiltzanak, beti lagun billa ta ayekin jostatzen, nai dutenean lan egiñ eta nai ez badute atzegin badabiltz, emen baño kaskarrago bizi dira.

Erri aundiyetakoak gutxi aberastu litezke, basarritakoak geyago.

—Eta ¿zergatik basarritar guztiak ez dira, bada, Ameriketara juaten?

—Ai, amatxo maitea; ez dakizu ze bildurgarriya dan diyozena!

Oraindaño ta beti jakintasuna gauz guztiyeta bear izan da, ta zerbait ondo ta erreṣ egiteko geyago: indarrez ezin dana, buruz egin bear da: ta basarritarrak zintzo, bikain da langilleak izan arren, ez dira naikoa dakitenak, ez ango izkera ta ez diru egikera; beti lanean, izardila, txingurri baten eran egunero zerbait gordeaz, gaizki jana, lo gutxi eta emen aiña ta bezelako jantzirik gabe, biziera txarra daramak: ta zerbait, asto batek bezela gau ta egun lan eginda, irabazten badu, ¿zertarako arren diruak gibela aunditu, urdailla mindu edu biyotza aulduta osasuna galtzen badu? ¿ez dakizu ara dijuazenetatik geyenak gaitzen batekin datozela? ¿ortarako gurasoak biyotz ta laguntzik gabe utzi, berak alperrik galdu, eta azkenean gurasoen tartean len baño errukigarrigo edo ayek gabe bakar bakarrik kuṣkur bizitzeko juan dira?

—Bañan zuek bezela aberastuta datozenak, an ondo egon litezkenak eta egoki ezkondata daudenak ere izango dira noski?

—Bai, ama, bai, badira: ¿zenbat ordea? eundik bi, lau, amar? ta

¿zer diyo pitñ orrek ainbeste emendik dijuazezen tartean? an ezkonduen ordez Pellok zerbait esan lezake; ¿ez da ala, Pello?

—Bai, Polli; nere amak, an nik eraman izan bear nitun nekeak badakizki, eta zureak ere jakingo ditula uste det.

—Ala da, Pello; bañan baten gertaeretatik ezin liteke guztiyentzako era bat jarri.

—Egiya dirudi, ta ala dala, nik ere, beste gaiztakeri geyago ikusi edo aitua ez banitun, esango nuke; bi egizko ta negargarritzat artu litezken eta askotan gertatu oi diran gaiztakeri esango dizkizutet, nai badezute.

—Esan, Pello, esan.

—Emendik ara dijuazenak nekazariak izaten dira geyenetan; ara jua da aberasten dirangutxietatik batzuek ezkontzen dira; seme alabak badituzte, aberatsen eran azi erazten dituzte, jakintsu irudi ta apain ibilliyaz etxe aundikotzat artu ditzaten. Ez dute an jayoak, beren gurasoak beartsuak izan dirala esan nai. Semeak azi dira arro ta lasai; itzegiten ondo dakite, beren aita edo gurasoak baño obeto: nolanan ere, oyek baño jakintsugoak izan ezkeru, ez dute semeak ayengandik ezer ikasi ta jakin nai; berak etxeko jabe ta agintari egiten dira ta ¡bildur, giñaiñoak, beren semeak nai edo agintzen duten gauza ukatzen duten gurasoak! «arrote zar, eltze kirten» edo onelako beste itz gaizto ta ugari aituko dituzte noski: eta gerogo gertatzen dana, oraindik okerragoa dala uste det. Semeak jabetze ezkeru, gurasoak morroi; gazte aberatsak eta mendegabekoak ezin dira ongi azi; gaizki aziya, seme gaizto, gizon ergel ta ezertako ona eziñ izan litekena dator, ta arren zital da gaiztakeriak ikusi, eta ainbeste lan da nekez egindako etxearen ondarena oartu eta ezin besterik egiñaz, lotsati, kuşkur da kopetillun arkitzen dira guraso gaiñoak.

¡An bai, iñun baño egiazko, esaera zar «aitona neke, semea gose ta billoba eske» diyon ura, ugari aldiz aitatzen dala!

—¡Ene Jaungoiko maitea! ¡zorigaiztozkoa baidala olako gizon erukigarriya!

—Oraindik zorigaiztozkoak ere badira. Gure aldamenean bizi zan españatar langille aberastu bat: bere semeak emezortziren bat urte izango zitun; gaztea zan, bañan naiko diru ta egunero bere lagun egoki batzuekin batean kafetegitan jokatu ta galtzen zekina: bein batean zeraman diru guztiya galdu, ta asarre, bateonbat madarikatu naye, biyotz gabe «¿noiz ilko ote zait nere aita zar ori, etxeko diruak

neregandu ditzadan!» esan omen-t-zun seme gaizto arrek. Bere aitak jakin da išillik negar egin-t-zun: il-t-zan, bai, aita gišaišo ura, uste zun baño lenago ta neke, lots ta damuz betea il-t-zan.

—Olako seme gaizgilleak izatekotan, ondo, Polli mutil zar etorri, zaidazu: bejondeizula, ene, seme maitea !

—Ni ere, ziyon Pellok, an ezkondu izan ez banitz, obe: enun ainbeste diru eukiko noski; bañan enitun ere ayengatik eraman bear izan nitun neke ta larritasunak ikusiko.

—Ala ere, doaitsutzat, bi aingeru aiñ on da maitetsuen aita zera-lakoan, artu ziñeke.

—Ala da, ta orregatik Jaungoikoari, ainbeste lagundu didanez, eskerrak zor da eman nai dizkiyot.

—Ori da, Pello (azkenean ziyon Pollik) ori da guk denok egin bear deguna: guk, zer egiten gendun ez genekila, Ameriketara diru billa jua da, an neke naiko dagola, etsi arte, ikusi izan degu; bañan ontasun aundiko oiturak daudela ere, bai, badakigu: egiyaz, ara jua gabe, emen ere ondo lan egin da zintzo ibilli ezkeroz, an ainbat ez arren, asko aberastu litekela bat; bañan ara jua da ere, zintzo ibilli nai duna ona izan leike: gaiztakeriya lasaikeritik dator; zintzotasuna aziera onetik; guk Jaunaren doayez eta gure ama maitetsu oyen bidez ondo azi ta zintzo šamar ibilli gera, eta Jaungoikoak benetan lagundu gaitu. ¡Onetsiya izan bedi beti-betiko, eta arren bidez ta amen aldamenean doaitsu luzaro ta atzegin bizi gaitez!

—¡Ala izan dedilla! beste denak biyotzez Polliri erantzun-t-ziyoten.

. . . . .

Jaungoikoak gogoz ayen otoitza aitu zun noski: luzaro amon laz-tan ayek, Pelloren alabak azi ta ezkonduak ikusi arte, doai ta paketsu bizi izan-t-ziran..... Jaunari, alako seme on da maitetsuak eman-t-ziz-kiyelako, egunero eta eunka eskerrak emanaz.

Ayen eran ere, beren semeak bizi izan dira: ondo azi ta zintzo da-biltzanak, seme onak, lagun bikañak, guraso obegoak, eta beti doai-tsuak izaten dira, emen, ludi ontan, nekeak ondo eramaten dakitela; zeruan berriz, neke ta gaitzik gabe Jaunaren sari ugaritsua daukatela.

¿Zein Polli ta Pello bezin zintzo ta alai izan leike?

. . . . .

LERTXUNDI TA BAZTARRIKA JUAN MANUEL

Kalasan-z-darretako aba jauna